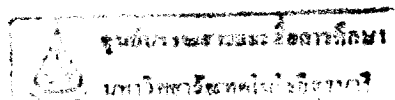

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่
อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

นางปราณี กาญจนพิมาย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ปีการศึกษา 2544

บทคัดย่อ

ปราณี กาญจนพิมาย : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา
กองทุนหมู่บ้านหนองซอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว
จังหวัดนครราชสีมา

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาวดี สืบสนธิ์
85 หน้า.

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านหนองซอน ซึ่งเป็นการศึกษากระบวนการดำเนินงานและการจัดการกองทุนหมู่บ้าน ผลกระทบด้านบวกและลบจากประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อประชาชนในหมู่บ้าน การบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุน

วิธีดำเนินการวิจัยได้ใช้วิธีการประเมินผล การรายงานผลตามสภาพจริง โดยได้ใช้ตัวชี้วัดที่ได้จากหมู่บ้าน และตัวชี้วัดจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ รูปแบบการประเมินเป็นการประเมินเชิงระบบ เรียกว่า ซีพีโมเดล (CIPP Model) ประชากร คือประชาชนในหมู่บ้าน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบกระจายตามลักษณะการตั้งบ้านเรือน ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 50 หลังคาเรือน จากทั้งสิ้น 128 หลังคาเรือน โดยใช้แบบ บร.1-12 เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานกองทุนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและการทำงานเป็นระบบ การตัดสินใจอนุมัติเงินกู้เป็นไปด้วยความยุติธรรม สมาชิกบางรายได้นำเงินกู้ยืมไปลงทุนแล้วประสบความสำเร็จ กองทุนหมู่บ้านมีการรับชำระเงินกู้คืนเนื่องจากครบถึงกำหนดชำระคืนเงินกู้

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนักศึกษา Pranee Kanjanapimay

(นางปราณี กาญจนพิมาย)

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา Prasert Somsri

(รศ. ดร.ประภาวดี สืบสนธิ์)

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม Dr. Nomsak Rakhasak

(อาจารย์ ดร. นฤมล รักษาสุข)

หน้าอนุมัติ

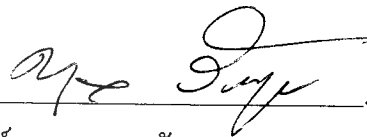
อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นควรรับเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมินโครงการ
ของสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาวดี สืบสนธิ์)

กรรมการสอบ

(อาจารย์ ดร. นฤมล รักษาสุข)

(นายวิระพล ปีกคำไทย)

อนุมัติให้สารนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการ
และการประเมินโครงการ

(รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

คณบดีสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม

วันที่ 9 เดือน กันยายน พ.ศ. 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ อย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการและด้านการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาวดี สืบสนธิ์ และ อาจารย์ ดร. นฤมล รักษาสุข อาจารย์ที่ปรึกษา, คุณวีระพล ปักคำไทย พัฒนาการตำบลคลองไผ่ ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษาด้านการปฏิบัติงานในพื้นที่และการสร้างความคุ้นเคยกับหมู่บ้าน, คุณสมาน สกุลไพศาล ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองไผ่ ที่เอื้อเฟื้อสถานที่จัดประชุมเวทีประชาคมระดับตำบล, คุณคงคา แก้ววิเศษ ประธานกองทุนหมู่บ้านหนองซอน, คุณเจน เรืองจันทิก รองประธาน/ผู้ใหญ่ บ้านหนองซอน ที่ให้ข้อมูลบริบทหมู่บ้านหนองซอน และ ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านหนองซอน ให้คำปรึกษาแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานในพื้นที่, คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองซอนทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือทั้งในด้านการให้ข้อมูล และกรุณาร่วมจัดทำเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ขอขอบคุณราษฎรในหมู่บ้านหนองซอนทุกท่านที่ให้การต้อนรับอย่างดียิ่ง และให้ความร่วมมือให้ข้อมูลรวมทั้งกรุณาเข้าร่วมจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เพื่อนำมาศึกษาในหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการและประเมิน โครงการ ในครั้งนี้

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมาจนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

ปราณี กาญจนพิมาย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
หน้าอำนวยการ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 : บทนำ.....	1
1.1 หลักการและเหตุผล.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมิน โครงการ.....	2
1.3 กรอบความคิดทฤษฎี.....	2
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมิน โครงการ.....	4
บทที่ 2 : เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	5
2.2 ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน.....	7
2.3 แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	17
2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	18
2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.....	20
2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	22
2.7 หลักการประเมิน โครงการแบบซัพพอร์ตโมเดล.....	23
2.8 การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง.....	26

2.9 เอกสารหลักวิชาอื่นๆ.....	27
บทที่ 3 : วิธีดำเนินการประเมินโครงการ.....	34
3.1 รูปแบบการประเมิน.....	34
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	35
3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัด.....	36
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ.....	37
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
บทที่ 4 : ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	41
4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน.....	41
4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม.....	61
4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้.....	66
4.4 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์.....	68
บทที่ 5 : สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	75
5.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ.....	75
5.2 วิธีดำเนินการ.....	76
5.3 ผลการดำเนินการ.....	78
5.4 อภิปรายสรุปผล.....	79
5.5 ข้อเสนอแนะ.....	82
บรรณานุกรม.....	83
ประวัติผู้เขียน.....	85

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2.1 ความคิดพื้นฐานการประเมินของสต๊าฟเฟิลบีม.....	24
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสต๊าฟเฟิลบีม.....	26
2.3 ปัจจัยการผลักดันเศรษฐกิจชุมชน.....	30
4.1 การเปรียบเทียบคิร้อยละของจำนวนประชากร โดยแบ่งแยกเพศ.....	54
4.2 การเปรียบเทียบระดับจำนวนของวัยกับจำนวนประชากร.....	54
4.3 เปรียบเทียบรายได้ผลผลิตโดยรวมของหมู่บ้านหนองขอน.....	58

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนร้อยละของประชาชนโดยจำแนกลักษณะประชากร.....	53
4.2 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ.....	57
4.3 ผลผลิตรวมของอาชีพในหมู่บ้านหนองขอน.....	57
4.4 กำหนดการงานบุญ งานประเพณี.....	59

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาล โดย นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้เห็นความสำคัญในจุดนี้จึงได้หามาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดโครงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลและได้แถลงนโยบายดังกล่าวต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2544 โครงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น โครงการหลักและเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาลที่ใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นรูปธรรมได้ผลชัดเจนและรวดเร็ว โดยจะช่วยลดความยากจน และนำไปสู่การสร้างและกระจายโอกาสแก่ชีวิตของประชาชน อันจะมีผลสืบเนื่องทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้ และสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้พัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง ให้เพิ่มพูนผลกำไรจากการบริหารงานกองทุน เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองมุ่งสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

หมู่บ้านและชุมชนเมืองทั่วประเทศทั้งที่จัดตั้งกองทุนแล้วเสร็จและยังไม่ได้จัดตั้งกองทุน ต่างต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้กองทุนเกิดความเข้มแข็งต่อไป หมู่บ้านหนองซอน ซึ่งตั้งอยู่ ณ หมู่ที่ 3 ต.คลองไผ่ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุนขึ้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 และได้รับ โอนเงินเข้าบัญชีกองทุนเลขที่ 06-4307-20-063539-0 เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ.2544 โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็น โครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อศึกษาว่ากองทุนหมู่บ้านต่างๆ รวมทั้งหมู่บ้านหนองซอน สามารถดำเนินการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของรัฐบาลหรือไม่เพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1.2.1 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและกระบวนการจัดการของกองทุนหมู่บ้านหนองขอนว่าสามารถดำเนินการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

1.2.2 เพื่อศึกษาบทบาทที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ว่ามีผลต่อการพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วนได้จริงหรือไม่

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน

1.2.4 เพื่อศึกษาระดับความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน

1.2.5 เพื่อหาปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบที่ส่งผลต่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุน เพื่อนำไปใช้พัฒนาและแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนต่อไป

1.2.6 เพื่อศึกษาการนำเงินกู้ไปใช้ของสมาชิกกองทุน

1.3 กรอบแนวคิด

แนวคิดที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ได้ใช้ต้นแบบความคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “ชิฟฟ์โมเดล” (CIPP Model) ซึ่งเป็นแบบจำลองของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และคณะ แบบจำลองชิฟฟ์โมเดลได้ถูกนำมาใช้ในการประเมินกองทุนหมู่บ้าน ใน 4 ด้านได้แก่ การประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ ประเมินผลผลิต ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1) การประเมินบริบท (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินผลพื้นฐานเกี่ยวกับการค้นหาข่าวสารที่จะนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้าน เป็นการประเมินให้ได้มาซึ่งเหตุผลเพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกองทุน โดยเน้นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับบริบทชุมชน ช่วยในการวินิจฉัยปัญหาเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ โดยประเมิน 2 วิธี คือ วิธีแรกเป็นการประเมินสถานะแวดล้อม (Contingency Evaluation) เพื่อให้ได้ข้อมูลมาพัฒนาส่งเสริมให้โครงการดีขึ้น และวิธีที่สองเป็นการประเมินความถูกต้องของวัตถุประสงค์ (Congruence Model) โดยการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อค้นหาตัวประกอบหรือแนวทางที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพที่จะอำนวยให้กองทุนหมู่บ้านดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจพิจารณาความเหมาะสมของแผนงานต่างๆ ที่จัดขึ้น ซึ่งได้แก่ นโยบายของรัฐบาล กองทุน 1 ล้านบาท คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวนเงินที่ผู้กู้ชำระคืน ผู้สมัครขอกู้ เงินสะสมกองทุน เงินอื่นๆ

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)แก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้น ซึ่งการประเมินกระบวนการของกองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย การคัดเลือกผู้กู้ การแนะนำวิธีทำธุรกิจ การรับชำระหนี้ การจัดทำบัญชี การช่วยหาตลาด โดยมีวัตถุประสงค์ของการประเมินเพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อยของกระบวนการ โดยการดำเนินการตามที่วางไว้ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการตัดสินใจวางแผนและเพื่อรายงานถึงการดำเนินการต่างๆ ของกองทุนที่เกิดขึ้น

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จในระหว่างปฏิบัติตามโครงการและเมื่อสิ้นสุดโครงการ การประเมินผลผลิตเป็นการศึกษาว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นำไปใช้ได้หรือไม่ มีเกณฑ์อะไรนำมาเปรียบเทียบได้ แปลความหมายถึงสาเหตุโดยอาศัยการรายงานจากการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า ซึ่งการประเมินผลผลิตของกองทุนหมู่บ้านประกอบด้วย จำนวนผู้กู้ ยอดเงินให้กู้ กองทุนสะสม ชื่อเสียงของหมู่บ้าน รายได้ทั้งที่เป็นเงินและสิ่งของตลอดจนความพึงพอใจของทุกฝ่าย

1.4 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านหนองขอนมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่1 เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือไม่

ขั้นที่2 ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองขอนตามบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมิน

ขั้นที่3 ใช้ชีพพีโมเดลวิเคราะห์กองทุน กำหนดตัวชี้วัด ที่ทำการเก็บข้อมูล

ขั้นที่4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสำรวจจำนวน 12 แบบ (บร.1-บร.12) ที่กำหนดโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์บุคคล การจัดประชุมเพื่อให้ได้ข้อมูลรายกลุ่มและสำรวจวิเคราะห์ความเป็นไปได้

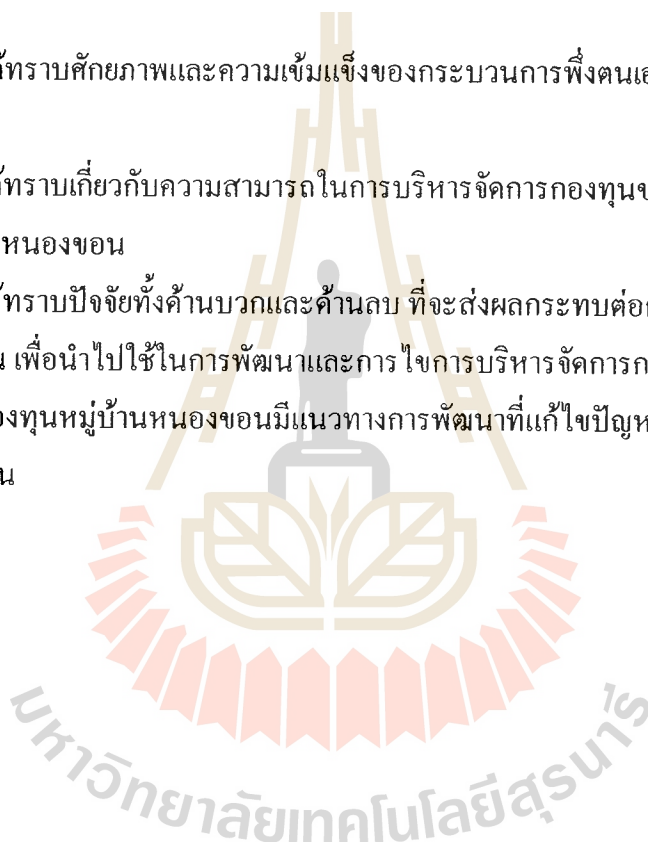
ขั้นที่5 ประมวล และวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่6 เรียบเรียงข้อมูลในรูปสารนิพนธ์

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อกองทุนหมู่บ้านหนองขอนและต่อผู้ศึกษาดังนี้

1. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานและกระบวนการจัดกองทุนหมู่บ้านหนองขอน
2. ได้ทราบและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านหนองขอนที่มีผลต่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ บรรเทาฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน
3. ได้ทราบศักยภาพและความเข้มแข็งของกระบวนการพึ่งตนเองของประชาชนหมู่บ้านหนองขอน
4. ได้ทราบเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการกองทุนของหมู่บ้านหนองขอน
5. ได้ทราบปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบ ที่จะส่งผลกระทบต่อการบริหารตามวัตถุประสงค์ของกองทุน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและการใช้การบริหารจัดการกองทุนต่อไป
6. กองทุนหมู่บ้านหนองขอนมีแนวทางการพัฒนาที่แก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เนื้อหาสาระและประเด็นการประเมินกองทุนหมู่บ้านแบ่งเป็น 9 ด้านได้แก่

- 1) นโยบาย หลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 2) ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 3) แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 4) แบบคำชี้แจงระเบียบและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 5) ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 6) การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 7) หลักการประเมินโครงการ แบบ ซิพพี โมเดล (CIIP Model)
- 8) การวิเคราะห์โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- 9) เอกสารหลักวิชาการอื่น ๆ

2.1 นโยบาย หลักการ และวัตถุประสงค์

2.1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติสำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเองเพื่อสร้างศักยภาพในการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศรวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

ปรัชญาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

- 1) เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชน
- 2) ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยค่าและภูมิปัญญาของตนเอง
- 3) เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
- 4) เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
- 5) กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

2.1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยหลักสำคัญ

4 ประการ คือ

1) ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งความพร้อมของคนและครัวเรือน การควบคุมดูแลตนเองในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนทางสังคมของหมู่บ้านและชุมชนเมืองเอง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนอาชีพ กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ

2) การบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนของหมู่บ้าน ทั้งในส่วนของเงินอุดหนุนจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกับกองทุนทางสังคมของชุมชน และกองทุนที่ หน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้กองทุนดังกล่าวมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องและเกื้อกูลกัน

3) ตามแนวทางในการปฏิรูประบบราชการแผ่นดิน ให้หมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การพัฒนาเป็นของหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยส่วนราชการเป็นผู้สนับสนุนในด้านวิชาการและจัดการกองทุน

4) การติดตามและประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพึ่งพาตนเอง เพื่อความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ

2.1.3 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่คิดแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

2) ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4) กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

5) เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

2.2 ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีระเบียบที่เกี่ยวข้องดังนี้

- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544
- ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและ บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
- ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและ บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544 และ
- ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและ บริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2544

2.2.1 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

ระเบียบฉบับนี้ประกอบไปด้วย 2 หมวด คือ

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

ระเบียบกำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ” โดยมีชื่อย่อว่า กทบ. คณะกรรมการประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นประธาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นรองประธานคนที่หนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นรองประธานคนที่สอง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธานคนที่สาม ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการ เลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นกรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน

ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ จำนวนอย่างน้อยสามคนแต่ไม่เกินเจ็ดคน ดำรงตำแหน่งคราวละสองปี พ้นจากตำแหน่ง หากยังไม่

มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นใหม่ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่หมดวาระนั้นปฏิบัติหน้าที่ต่อจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่ ผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งก็ต่อเมื่อตาย ลาออก บุคคลล้มละลาย คณะรัฐมนตรีให้พ้นจากตำแหน่ง เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนเป็นคนไร้ความสามารถ ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุม ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม หากประธานกรรมการไม่มาประชุม ให้รองประธานผู้มีอาวุโสตามลำดับหรือคณะกรรมการคนหนึ่งสามารถเป็นประธานในที่ประชุมได้

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงในการลงคะแนนหนึ่งเสียง ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบาย การจัดตั้ง และแนวทางการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุน
- 2) กำหนดแผนการจัดหาเงินทุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และแผนการจัดสรรให้แก่กองทุน
- 3) จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี
- 4) กำหนดแผนงานและออกระเบียบ ข้อบังคับและประกาศในการจัดตั้ง และแนวทางในการบริหารงานกองทุน
- 5) ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน จัดหาและจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุน
- 6) ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารกองทุน
- 7) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้
- 8) ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่นๆ เพื่อปฏิบัติการตามระเบียบนี้
- 9) เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของสำนักงาน อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการหรือ

ลูกจ้างของส่วนราชการ หรือคณะกรรมการอาจขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติให้พนักงาน หรือลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้ โดยถือว่าเป็นการปฏิบัติราชการหรือปฏิบัติงานตามปกติ โดยจะให้ไปช่วยปฏิบัติงานเต็มเวลา บางเวลา หรือนอกเวลาก็ได้ อีกทั้งอาจกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไปช่วยปฏิบัติงานด้วยก็ได้ โดยที่จะต้องผ่านการประชุมวินิจฉัยชี้ขาดจากคณะกรรมการ

10) รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งฐานะการเงินของกองทุนให้ คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

11) ปฏิบัติหน้าที่อื่น หรือตามกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เบี่ยงประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด ในพระราชกฤษฎีกาเบี่ยงประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษา ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. 2523 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยเบิกจ่ายจากสำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี

หมวด 2 สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

กำหนดให้มีสำนักงาน คณะอนุกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติใน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
- 2) ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
- 3) ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
- 4) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบาย และแนวทางการบริหารกองทุน
- 5) ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อม ในการจัดตั้งกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน
- 6) จัดให้มี หรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกองทุน
- 7) พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน
- 8) ให้การสนับสนุน ปรึกษาหารือและข้อเสนอแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
- 9) ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุน และรายงานผลต่อคณะกรรมการดำเนินการในส่วนการบริหารกองทุน
- 10) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานเสนอต่อคณะกรรมการ
- 11) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544)

2.2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 (8) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี จึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของข้อ 6 แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความดังต่อไปนี้แทน

“คณะกรรมการอาจแต่งตั้งกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวนไม่เกิน 4 คน”

(ประกาศ ณ วันที่ 27 เมษายน 2544 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 118 ฉบับที่ 41 ลงวันที่ 3 พฤษภาคม 2544) (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544)

2.2.3 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกบทนิยาม คำว่า “กองทุน” ในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมืองแล้วแต่กรณีตามระเบียบนี้”

ข้อ 4 ให้ยกเลิกบทนิยาม คำว่า “ผู้แทนครอบครัว” ในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 3 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 3 ให้กองทุนแต่ละกองทุนมีคณะกรรมการกองทุนจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบห้าคน ซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเอง โดยสมาชิก จากบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความรับผิดชอบในการบริหารจัดการกองทุน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติตามข้อ 17

การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนนั้น ควรคำนึงถึงจำนวนกรรมการหญิงและชาย ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนนั้น ให้คณะกรรมการกองทุนออกระเบียบข้อบังคับกองทุนตามมติของที่ประชุมสมาชิก โดยให้คำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรมและจารีตประเพณี ของแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง”

ข้อ 6 ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้เป็นข้อ 18 ทวิ

“ข้อ 18 ทวิ ในกรณีกองทุนใดไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เนื่องจากสภาพข้อเท็จจริงสุดวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้คณะกรรมการกองทุนรายงานปัญหาและเสนอระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาต่อคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเพื่อพิจารณา

กรณีที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติเห็นชอบกับระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการกองทุนเสนอตามวรรคแรก ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อความเห็นชอบและใช้เป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับกองทุนนั้นเป็นรายกรณี

ในกรณีที่คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติไม่เห็นชอบกับระเบียบปฏิบัติที่คณะกรรมการกองทุนเสนอตามวรรคแรก ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเรียกประชุมคณะกรรมการกองทุนนั้นภายในระยะเวลาสามสิบวัน เพื่อแจ้งผลการพิจารณาและร่วมกันกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขปัญหาให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาหกสิบวันนับตั้งแต่วันประชุมนัดแรก

ให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดรายงานผลการประชุมตามวรรคสามให้คณะกรรมการพิจารณาภายในระยะเวลาเจ็ดวันนับตั้งแต่วันที่ครบเวลาตามวรรคสาม และให้คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น ข้อ 37 ทวิ

“ข้อ 37 ทวิ กรณีที่บทบัญญัติตามความในหมวดนี้ขัดหรือแย้งกับหลักศาสนาของสมาชิกของกองทุน ให้คณะกรรมการกองทุนสามารถกำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบในการใช้ประโยชน์จากเงินกองทุน และการกำหนดผลตอบแทนใช้คืนกองทุน ให้สอดคล้องกับหลักศาสนาของสมาชิกนั้นได้”

ข้อ 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น ข้อ 45 ทวิ

“ข้อ 45 ทวิ ในระยะเริ่มแรก หากประธานกรรมการยังมีได้แต่งตั้งผู้แทนคณะกรรมการหรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดตามข้อ 14 ให้คณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดสามารถดำเนินการประชุม โดยให้ถือว่าครบองค์ประชุมตลอดจนมีอำนาจหน้าที่ ตามข้อ 15 ได้”

ประกาศ ณ วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2544)

2.2.4 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 10 (8) แห่งระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงออกระเบียบไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2544”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งวันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้เพิ่มเติมนิยามคำว่า “บัญชีกองทุนหมู่บ้าน” และคำว่า “บัญชีเงินสะสม” ในข้อ 3 แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ดังนี้

"บัญชีกองทุนหมู่บ้าน" หมายความว่า บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อกองทุนหมู่บ้าน (ชื่อหมู่บ้านและชุมชนเมือง) หรือ บัญชีที่ 1 ซึ่งกองทุนเปิดไว้รองรับเงินจัดสรรจากรัฐบาล

"บัญชีเงินสะสม" หมายความว่า บัญชีเงินฝากออมทรัพย์ภายใต้ชื่อกองทุนหมู่บ้าน (ชื่อหมู่บ้านและชุมชนเมือง) หรือ บัญชีที่ 2 ซึ่งกองทุนเปิดไว้รองรับเงินฝากประเภทอื่นนอกเหนือจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล

ข้อ 4 ให้ยกเลิกความในข้อ 14 วรรคแรก แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 14 ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการเป็น ประธาน ปลัดจังหวัดเป็นรองประธาน ผู้แทนคณะกรรมการซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธาน กรรมการ และผู้แทนหน่วยงานระดับจังหวัดของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คลังจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด แรงรัดพัฒนาชนบทจังหวัด ประชาสัมพันธ์จังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรประชาชนจำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นจำนวนห้าคน ซึ่งแต่งตั้งโดยประธานกรรมการเป็น อนุกรรมการและพัฒนารจังหวัดเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 5 ให้ยกเลิกความในข้อ 15 วรรคสอง แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอหรือผู้อำนวยการเขต เป็นประธานแล้วแต่กรณี ปลัดเทศบาล หรือปลัดเมืองพัทยาแล้วแต่กรณี ปลัดอำเภอฝ่ายปกครองและพัฒนาหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการเขตแล้วแต่กรณี คลังจังหวัด ณ อำเภอ หรือ หัวหน้าฝ่ายการคลังแล้วแต่กรณี ผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กร - ประชาชนและอื่นๆ จำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแต่ไม่เกินเก้าคน เป็นอนุกรรมการ และพัฒนาร อำเภอหรือหัวหน้าฝ่ายพัฒนารชุมชนเขตแล้วแต่กรณี เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ"

ข้อ 6 ให้ยกเลิกความในข้อ 18 ทวิ แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ในกรณีกองทุนใดไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เนื่องจากโดยสภาพข้อเท็จจริงสุดวิสัยที่จะดำเนินการได้ ให้คณะกรรมการกองทุนรายงานปัญหาและเสนอระเบียบปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาคณะอนุกรรม การสนับสนุนระดับอำเภอเพื่อพิจารณา และนำเสนอคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและประกาศใช้เป็นรายกรณีต่อไป"

ข้อ 7 ให้ยกเลิกข้อความใน ข้อ 31 วรรคสาม

ข้อ 8 ให้เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ เป็น ข้อ 31 ทวิ

"ภายใต้บังคับแห่งข้อ 31 ทวิ การอนุมัติเงินกู้ หรือ เงินยืมฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนอนุมัติเงินกู้ รายหนึ่ง จำนวนไม่เกินสองหมื่นบาท จากเงินที่ได้รับจัดสรรจากรัฐบาล หรือ บัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) ไปใช้จ่ายเพื่อการฉุกเฉิน หรือ จำเป็นเร่งด่วน โดยกองทุนหมู่บ้านสามารถเบิกเงินฉุกเฉิน จากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) มาเก็บรักษาไว้เป็นเงินสด ตามระเบียบข้อบังคับ หรือ ข้อกำหนดของกองทุน โดยวงเงินสดที่เก็บรักษาประจำวัน จะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุม ซึ่งมีสมาชิกมาประชุม ไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด "

ข้อ 9 ให้เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ เป็น ข้อ 34 ทวิ

"ข้อ 34 ทวิ ให้คณะกรรมการกองทุนเก็บรักษา หรือ เบิกจ่ายดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไร ตามเงื่อนไขและวิธีการ ดังต่อไปนี้

1) ดอกเบี้ย และ เงินตอบแทนจากผลกำไร ที่เกิดขึ้นจากการนำเงินจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) ไปให้สมาชิกกู้ หรือ ยืมไปลงทุน หรือ เพื่อการฉุกเฉินจะต้องนำเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)

2) ให้กองทุนจัดทำงบดุล และ งบกำไรขาดดุล ทุกหกเดือน เพื่อจะได้รับทราบผลประกอบการของกองทุนโดยรวม

3) ให้เบิกจ่ายดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไรสะสมที่เกิดขึ้น หรือ นำไปใช้จ่าย และจัดสรรตามเงื่อนไข หรือ ระเบียบที่แต่ละกองทุนได้กำหนดขึ้น

4) ให้คณะกรรมการกองทุนทำหลักฐานการเบิกถอนดอกเบี้ย หรือ เงินตอบแทนจากผลกำไรจากบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1) รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการเบิกถอน พร้อมหลักฐานแล้วปิดประกาศให้สมาชิกกองทุนได้รับทราบ และตรวจสอบ ณ ที่ทำการกองทุน"

ข้อ 10 ให้ยกเลิกข้อความในข้อ 35 แห่งระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 35 การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืม ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือเงินยืม พร้อมเงินตอบแทนจากผลกำไร ให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำสัญญา ให้กระทำได้ในกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกที่ประสงค์จะชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท ต้องไปติดต่อขอชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท กับคณะกรรมการกองทุน เพื่อตรวจสอบเงินงวด (เงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร) ที่จะต้องส่งชำระคืน

คณะกรรมการกองทุนจัดทำหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท ของสมาชิกให้กับสมาชิก จำนวนสามฉบับ

สมาชิกรับเงิน (เงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร) ไปฝากเข้าบัญชีออมทรัพย์ของสมาชิก พร้อมทั้งทำหลักฐานการถอนเงิน (ใบถอนเงิน) มอบไว้กับธนาคารเพื่อให้ธนาคารถอนเงินจำนวนดังกล่าว

ธนาคารถอนเงิน ตามยอดเงิน ซึ่งระไว้ในหลักฐานการถอนเงิน (ใบถอนเงิน) แล้วนำฝากเข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)

เมื่อธนาคารรับเงินและหลักฐานการถอนเงิน (ใบถอนเงิน) จากสมาชิกกองทุนแล้วให้มอบหนังสือแจ้งความประสงค์ในการชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืม (ฉบับที่ 1 และ ฉบับที่ 2) ให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกรับไปเก็บไว้เป็นหลักฐานหนึ่งฉบับ และนำไปมอบให้คณะกรรมการกองทุนตามระเบียบ หรือ ข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้าน หนึ่งฉบับ เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชี หรือ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ส่วนอีกหนึ่งฉบับ (ฉบับที่ 3) ให้ธนาคารจัดเก็บไว้เป็นหลักฐาน หรือ

2) กองทุน จัดประชุม โดยมีสมาชิกของกองทุนร่วมเข้าประชุม ไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เพื่อพิจารณาเลือก หรือ มอบหมายให้กรรมการกองทุนตามจำนวนเหมาะสมเป็นผู้รวบรวมและรับชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท

สมาชิกที่ประสงค์จะชำระคืนเงินกู้ หรือ เงินยืมทุกประเภท ต้องไปติดต่อขอชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร กับกรรมการกองทุน

กรรมการกองทุนตามวรรคหนึ่ง รับชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือ เงินยืม และเงินตอบแทนจากผลกำไร จากสมาชิก พร้อมออกใบเสร็จรับเงิน เพื่อเป็นหลักฐาน แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อ และรายละเอียดของจำนวนเงินที่รับชำระคืนจากสมาชิกส่งมอบให้ธนาคาร

เมื่อธนาคารรับเงิน และ รายละเอียดตามวรรคสาม จากกรรมการกองทุน ให้ธนาคารนำเงินฝากเข้าบัญชีของผู้กู้ หรือ ผู้ยืมเป็นรายตัว แล้วให้ถอนเงินตามจำนวนที่นำฝากเข้าบัญชีรายตัวของผู้กู้ หรือ ผู้ยืม เข้าบัญชีกองทุนหมู่บ้าน (บัญชีที่ 1)"

ข้อ 11 ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้ เป็นข้อ 41 ทวิ

"ข้อ 41 ทวิ หมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่ยังไม่สามารถจัดประชุมเพื่อเปิดเวทีชาวบ้าน ในการดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนตาม ข้อ 41 ให้อนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1) สำรวจจำนวนครัวเรือนของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่อาศัยอยู่จริงว่าเป็นจำนวนเท่าใด และเมื่อทราบจำนวนตามข้อเท็จจริง ให้ใช้จำนวนตามข้อเท็จจริงเป็นฐานในการคิดคำนวณจำนวนของสามในสี่ของครัวเรือน

2) เมื่อสำรวจข้อเท็จจริงของจำนวนครัวเรือนแล้ว ให้จัดประชุมเพื่อเปิดเวทีชาวบ้าน และดำเนินการจัดประชุมครั้งแรก มีจำนวนผู้แทนครัวเรือนมาไม่ครบสามในสี่ของจำนวนทั้งหมด ให้ดำเนินการจัดประชุมเป็นครั้งที่สอง อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อจัดประชุมเป็นครั้งที่สอง แล้วจำนวนผู้แทนครัวเรือนยังไม่ครบตามที่กำหนด ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ก. ทำการสำรวจความจำเป็นของผู้แทนครัวเรือนเป็นรายครัวเรือนว่าจะมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมประชุมเพื่อเปิดเวทีชาวบ้านหรือไม่

ข. เมื่อดำเนินการสำรวจความจำเป็นของผู้แทนครัวเรือนเสร็จสิ้นแล้วให้ดำเนินการประชุม เพื่อเปิดเวทีชาวบ้านเป็นครั้งที่สาม โดยเรียกประชุมผู้แทนครัวเรือนที่มีความจำเป็นเข้าร่วมประชุม และผู้เข้าร่วมประชุมครั้งที่สาม จะต้องไม่น้อยไปกว่าทั้งสองครั้งที่ผ่านมา และจะต้องมีผู้แทนครัวเรือนที่แสดงความจำเป็นเข้าร่วมประชุมจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่

3) หลังจากที่ได้ดำเนินการประชุมครั้งที่สามเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้อนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ รวบรวมเอกสารอันประกอบไปด้วย

- ก. บัญชีรายชื่อความจำเป็นของผู้แทนครัวเรือน
- ข. สำเนาบันทึกรายงานการประชุมเวทีชาวบ้าน
- ค. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

(กทบ. 1)

จัดส่งให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัด พิจารณาให้ความเห็นชอบว่าเห็นสมควรให้ถือเป็นการจัดเวทีชาวบ้านโดยสมบูรณ์หรือไม่ และเมื่อคณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดมีมติเห็นชอบให้คณะกรรมการสนับสนุนระดับจังหวัดเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อความเห็นชอบเป็นรายกรณี ต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 119 ตอนพิเศษ 43 ง วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2545

2.3 แบบติดตามสังเกตการณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวดที่ 6 บทเฉพาะกาล ในข้อที่ 41 ซึ่งกล่าวว่า

1. จะต้องมีการเวียนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม
2. มีคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านซึ่งมาจากการจัดทำประชามหมู่บ้านตามมติของเวที

ชาวบ้าน

คณะกรรมการมีคุณสมบัติตามระเบียบคณะกรรมการว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ตามข้อ 17 ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการกองทุน
2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียทางการเงิน ตลอดจนยืนยันในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สินและความผิดฐานบุกรุก

7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน จากการที่คณะกรรมการกองทุนมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการกองทุนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ หรือที่ประชุมสมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงเกินกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

2.4 แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว สามารถขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การประเมินความพร้อมของกองทุน
3. รับเงินจัดสรร

2.4.1 การขอขึ้นทะเบียนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งประกอบด้วยจัดทำแบบขอขึ้นทะเบียนตามแบบ กทบ.2 ซึ่งขอรับแบบ กทบ. 2 จากคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอ

1) ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนกับธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พร้อมเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ ระเบียบ ข้อบังคับกองทุน

2) เปิดบัญชีกับธนาคาร

2.4.2 การประเมินความพร้อมกองทุน

เมื่อกองทุนหมู่บ้านหรือกองทุนชุมชนเมือง ได้ยื่นขึ้นทะเบียนต่อธนาคารแล้วคณะอนุกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอร่วมกับกองทุนหมู่บ้านจะประเมินความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุน

- 2) คุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน
- 3) ความรู้ ประสบการณ์ และความมั่นใจการบริหารกองทุนของคณะกรรมการกองทุน
- 4) ระเบียบ ข้อบังคับในการดำเนินการกองทุน
- 5) การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน หรือสมาชิกในการจัดการกองทุน
- 6) การปฏิบัติของสมาชิกตามระเบียบ และข้อบังคับของกองทุน
- 7) การเปิดบัญชีเงินฝากของกองทุน

2.4.3 รับเงินจัดสรร

เมื่อคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ อนุมัติเงินจัดสรรตามผลการประเมินความพร้อมแล้ว จะแจ้งให้กองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองทราบ เมื่อกองทุนได้รับแล้วให้ติดต่อธนาคารเพื่อทำหลักฐานการรับเงินจัดสรร โดยมีเอกสารดังนี้

- 1) สมุดบัญชีเงินฝากของกองทุน
- 2) มติที่ประชุม ซึ่งเห็นชอบและมอบหมายให้คณะกรรมการกองทุน เป็นผู้มีอำนาจในการทำนิติกรรมสัญญากับธนาคาร ไปแสดงต่อธนาคารฯ และมติดังกล่าวต้องให้ประธานกรรมการกองทุนลงนามกำกับ และรับรองสำเนาครบทุกหน้า
- 3) บัตรประจำตัวประชาชนของคณะกรรมการกองทุน

สำหรับกองทุนหมู่บ้านหนองขอนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพส่วนใหญ่ของประชากร ผลผลิตด้านต่าง ๆ ของประชากรในหมู่บ้าน สถานที่จัดจำหน่ายผลผลิตของหมู่บ้าน รายได้เฉลี่ยของประชากรในหมู่บ้าน
2. การได้มาซึ่งคณะกรรมการในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมการประชุม วิธีการคัดเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน วันที่มีการเลือกกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คุณสมบัติที่ครบถ้วนของคณะกรรมการ ประสบการณ์ของคณะกรรมการที่ผ่านการประเมินรายชื่อคณะกรรมการจำนวน 15 คน
3. มีระเบียบข้อบังคับสำหรับใช้ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านซึ่งผ่านการกำหนดโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และประชาชนในหมู่บ้าน
4. มีทุนดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยกรรวมกลุ่มองค์กร จำนวน 5 กลุ่ม จำนวนสมาชิกรายบุคคล จำนวนเงินที่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกองทุนหมู่บ้าน

ในรูปของการถือหุ้น ค่าธรรมเนียม เปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารออมสินสาขาสีคิ้ว
เลขที่บัญชี 06-4307-20-063539-0 ซึ่งได้รับเงินโอนเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2544

5. มีแนวคิดในการบริหารจัดการกองทุน

6. ได้ขึ้นทะเบียนคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2544

(ระเบียบกองทุนหมู่บ้านหนองขอน, กทบช.2)

2.5 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองขอนจำนวน 15 คนและประชาชนบ้านหนองขอน
ร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุน โดยมีระเบียบ
ดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้งกองทุน

บ้านเลขที่ 233/17 หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
รหัสไปรษณีย์ 30340 โทรศัพท์ 0-4443-6000

2. วัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
2. ส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสัจจะ และเงินรับฝาก
3. เพื่อบริการเงินกู้แก่สมาชิก
4. เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม
5. เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม

3. แหล่งที่มาเงินทุน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สิน ดังนี้

1. เงินที่ได้รับจัดสรรจากคณะกรรมการ
2. เงินกู้ยืม
3. ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากกองทุน
4. ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
5. เงินฝากสัจจะและเงินรับฝาก
6. เงินค่าหุ้น
7. เงินสมทบจากกลุ่มหรือองค์กรสมาชิก
8. เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ได้รับโดยไม่มีเงื่อนไขผูกพัน หรือการติดพันอื่นใด

4. คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าหกเดือน ก่อนสมัครเป็นสมาชิก
2. เป็นผู้ที่มีนิสัยอันดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบด้วยหลักการของกองทุน และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกองทุน
3. เป็นผู้พร้อมที่ปฏิบัติตามระเบียบของกองทุน
4. เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน ได้มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
5. อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
6. มีเงินฝากตั้งจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น แต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน
7. ประพฤติตนดี ไม่เสพหรือเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

5. การสมัครเป็นสมาชิก

1. ยื่นคำขอสมัครเป็นสมาชิกกองทุนได้ที่คณะกรรมการกองทุน
  2. ผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ 6 สามารถยื่นความจำนงหรือสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนได้เดือนละ 1 ครั้ง โดยสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรชุมชนแล้วแต่ความสมัครใจของผู้สมัครสมาชิก
  3. คณะกรรมการกองทุนเป็นผู้พิจารณาว่า จะรับบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิกโดยชอบธรรม
6. สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก ตามเหตุต่าง ดังต่อไปนี้
1. ตาย
  2. ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออกจากคณะกรรมการกองทุน
  3. วิกลจริต จิตฟั่นเฟือน หรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
  4. ที่ประชุมใหญ่สมาชิกมีมติให้ออกด้วยคะแนนเสียงสองในสามของผู้เข้าร่วมประชุม
  5. จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุน หรือแสดงเป็นปรปักษ์หรือไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับกองทุนไม่ว่าด้วยประการใด
  6. จงใจปิดบังความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
  7. นำทรัพย์สินกองทุนไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้

2.6 การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวด 7 ว่าด้วยการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีหลักเกณฑ์การพิจารณาการให้เงินกู้ยืมดังนี้

1. ประวัติและอุปนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ขยันหมั่นเพียร ตั้งใจทำมาหากิน อดทน ไม่คดโกง ไม่เสเพล ไม่เล่นการพนัน ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางด้านการเงิน มีความรู้และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

2. หลักประกัน บุคคลที่จะค้ำประกันควรมีฐานะทางการเงินดีพอที่จะสามารถชำระหนี้แทนได้หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ ถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงหรือสามารถขายได้ง่ายและรวดเร็ว และควรกำหนดว่าจะให้กู้กี่เปอร์เซ็นต์จากการประเมิน หลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้น หากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์สินที่เป็นประกันไปชำระหนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่าอาจจะบังคับเอาเงินจากทรัพย์สินที่เป็นประกัน ภูวาก็เกินมูลค่าหลักประกันแล้ว

3. ความสามารถในการชำระหนี้ พิจารณาจากรายได้ต่อเดือน ภาวะตลาด ปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิต ทำเลที่ตั้งกิจการ สภาพแวดล้อม แหล่งที่จะขายสินค้า

4. เงินทุนของผู้ที่ขอกู้ ผู้ขอกู้ควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่งที่เตรียมสะสมไว้สำหรับการประกอบอาชีพในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ เพราะหากใช้เงินทุนของตนเองน้อยแต่ขอกู้มากผู้กู้จะต้องมีการระนองชำระหนี้สูง ทำให้เกิดหนี้มีปัญหาลงในภายหลัง นอกจากนี้การที่ผู้ขอกู้ใช้เงินลงทุนของตนเองมากย่อมเป็นการแสดงออกถึงความมั่นใจในธุรกิจของตนเองอย่างหนึ่ง และมีความตั้งใจจริงที่จะประกอบธุรกิจของคนให้ประสบความสำเร็จ

5. เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่ผู้ประกอบการไม่อาจควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูง ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังการซื้อลดลง ปัญหาสินค้าล้นตลาด ปัญหาดินฟ้าอากาศที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ในกรณีนี้เห็นว่าอาจมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจหรือการค้าของผู้กู้และอาจส่งผลต่อการชำระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

กรณีกองทุนหมู่บ้านหนองขอน มีเกณฑ์สำหรับการพิจารณาให้ดังนี้

- 1) สมาชิกที่ขอกู้เงินต้องทำโครงการ โดยระบุวัตถุประสงค์โดยชัดเจน
- 2) ลักษณะโครงการ ต้องเป็นการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน และหรือเพิ่มรายได้ และต้องเป็นโครงการดำเนินการได้จริง คู่บ่อการลงทุน

- 3) วงเงินกู้ไม่เกิน 2 หมื่นบาท ถ้าเกินให้สมาชิกพิจารณาแต่ต้องไม่เกิน 3 หมื่นบาท
- 4) สมาชิกต้องดำเนิน โครงการให้สำเร็จ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าตามแบบรายงานที่คณะกรรมการกำหนด
- 5) ต้องมีสัญญาตามแบบไว้กับคณะกรรมการกองทุน
- 6) ต้องใช้สมาชิกของกองทุนเป็นผู้ค้ำประกัน
- 7) ชำระคืนเงินกู้ ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปีนับแต่ทำสัญญา
- 8) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ 6% ต่อปี ดอกเบี้ยเงินฝาก 2% ต่อปี
ค่าปรับ 0.5% ต่อวัน เว้นแต่ได้รับผ่อนผัน

2.7 หลักการประเมินโครงการตามรูปแบบการประเมินแบบชิพโมเดล

2.7.1 รูปแบบการประเมินแบบชิพโมเดล

“รูปแบบการประเมินแบบ ชิพโมเดล” ซึ่งสรุปโดย จำเนียร สุขหลาย และคณะ (2544 : 221-234) ประกอบด้วย การประเมินในสี่ด้านคือ 1)การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม 2)การประเมินปัจจัยนำเข้า 3)การประเมินกระบวนการ 4)การประเมินผลผลิต ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

- 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม(Context Evaluation) ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยเน้นในด้านความสัมพันธ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริง ช่วยในการวินิจฉัยปัญหาช่วยให้ ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้ทราบถึงขอบเขตการประเมิน
- 2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อกำหนดรูปแบบของโครงการ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตัดสินใจในด้านการประยุกต์ใช้ เพื่อควบคุมการดำเนินการของโครงการ เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการ หรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับตัดสินใจวางแผนงานเพื่อรายงานสะสมถึงการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
- 4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจ เพื่อตัดสินใจและดูแลสำเร็จของโครงการ และมีความจำเป็นในระหว่างการดำเนิน โครงการ

การนำเอาแบบจำลองของชิพโมเดลไปใช้ประเมินทำได้ในโครงการ 3 ลักษณะ คือ

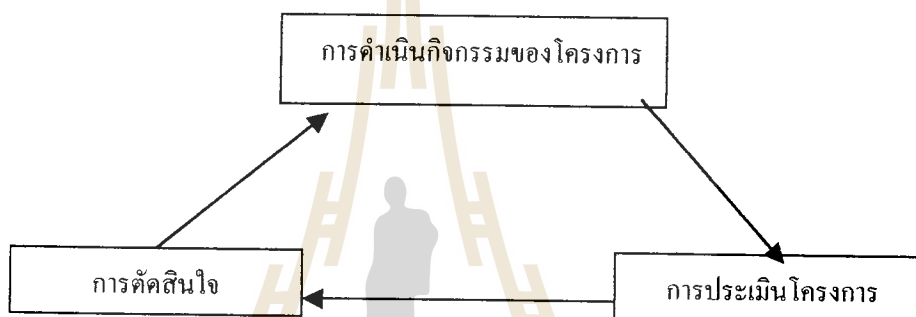
- ก. จัดหาโครงการ ศึกษาว่ามีปัญหาอะไรน่าจะทำ

ข. โครงการที่มีอยู่แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ

ค. โครงการในระหว่างที่กำลังดำเนินการอยู่

2.7.2 รูปแบบการประเมินแบบซิฟฟ์โมเดลของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model)

สตัฟเฟิลบีม กล่าวว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ โดยมีแนวคิดพื้นฐานปรากฏตามแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 : ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตัฟเฟิลบีม

สตัฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

- ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ
- ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

สตัฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นของการประเมินออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1.) การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2.) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมความพอเพียงของทรัพยากร เช่น จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินโครงการ

3.) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการ ช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4.) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของ การยุบ การเลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ศัพท์เพิ่มเติมยังได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

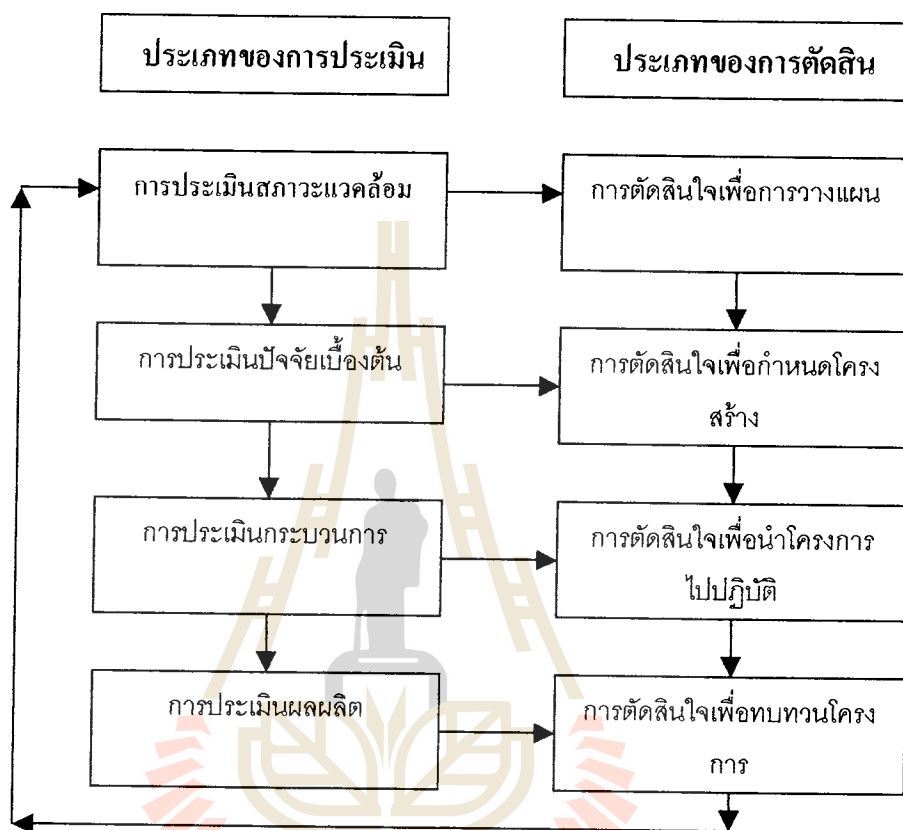
1.) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

2.) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3.) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4.) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

สตัฟเฟิลบีมได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังนี้

ภาพที่ 2.2 : ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตัฟเฟิลบีม

2.8 การประเมินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นโครงการที่มุ่งสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับการอนุมัติจัดสรรกองทุนแล้วเสร็จ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเข้มแข็งทางด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดสรรทุนการศึกษาแก่บัณฑิตให้เข้าศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและการประเมินโครงการ โดยกำหนดให้ศึกษาและปฏิบัติงานจริงในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชนเมือง อันเป็นกิจกรรมหลักของการศึกษา เนื้อหาหลักสูตรเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การเงิน การบัญชี การจัดทำโครงการ การวิเคราะห์โครงการ การวิจัยและประเมินผลโครงการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการเรียนรู้

ชุมชน การประเมินผลและการพัฒนาชุมชนที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือ ตลอดจนวิธีการต่างๆ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองที่ปฏิบัติอยู่ให้มีประสิทธิภาพที่สุด นอกจากนี้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชนเมืองยังช่วยสร้างโอกาสสำหรับบัณฑิตที่ว่างงาน โดยเฉพาะบัณฑิตในชนบทจำนวน 74,881 คน ได้มีงานทำ พร้อมทั้งช่วยในการยกระดับการศึกษาของบัณฑิตให้มีทักษะในการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น ทำให้บัณฑิตทราบข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลของหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และข้อมูลอื่น ๆ ที่มีความสำคัญในการจัดการและการประเมินโครงการ จึงนับว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศอีกทางหนึ่ง

2.9 เอกสารหลักวิชาอื่นๆ

2.9.1 องค์ประกอบชุมชนท้องถิ่น

ความหมายหลักของชุมชนท้องถิ่น และแผนภาพเชิงระบบที่กล่าวในตอนต้นสามารถสรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 52-53)

- 1) คนหรือประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่น กลุ่มประชาคม
- 2) สถาบันในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ วัด โรงเรียน องค์กรศาสนา ฯลฯ
- 3) ฝ่ายบริหารชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ อบต. เทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ
- 4) อาณาเขตทางภูมิศาสตร์
- 5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ
- 7) ทรัพยากรชุมชนท้องถิ่น เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ป่าไม้ แม่น้ำ ฯลฯ
- 8) หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ ราชการส่วนภูมิภาค หน่วยงานรัฐจากส่วนกลาง ฯลฯ
- 9) ประชาสังคมนอกชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ นักพัฒนา นักวิชาการ นักวิชาชีพ ธุรกิจ
- 10) องค์กรท้องถิ่น ได้แก่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ กิ่งอำเภอ จังหวัด ประเทศ
- 11) องค์กรท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ไปรษณีย์ ธนาคาร

2.9.2 การประเมินกับการพัฒนาโครงการ

กรอบในการประเมินการดำเนินงานมี 6 ประเด็นด้วยกัน คือ

- 1) ความชัดเจนของโครงการ ได้แก่ ความชัดเจนในเป้าหมาย วัตถุประสงค์และประชากรที่จะได้รับผลประโยชน์จากโครงการ กิจกรรมหรือแนวทางการดำเนินงานตามโครงการ

สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้หรือไม่ ความมีเหตุผลในการแก้ปัญหา ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการหรือไม่ และที่สำคัญที่สุดคือเชื่อถือได้หรือไม่ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้นั้นจะทำให้โครงการบรรลุเป้าหมายหรือแก้ปัญหาที่ระบุไว้ได้

ดังนั้นการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องสามารถระบุได้ว่าทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกองทุนไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกองทุน สมาชิกกองทุน มีความเข้าใจชัดเจนในเป้าหมายวัตถุประสงค์ของกองทุนมากน้อยเพียงใด มีความชัดเจนเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้ยืมเงินกองทุนเพียงใด มีความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานของกองทุนตั้งแต่การจัดตั้งกองทุน การบริหารจัดการและการพัฒนากองทุนมากน้อยเพียงใด การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารจัดการกองทุนไปตามหลักวิชาหรือไม่อย่างไร

2) ความครอบคลุมประชากรเป้าหมายของโครงการ เป็นการประเมินว่าโครงการนั้นได้มีการประชาสัมพันธ์ ณรงค์ ให้การดำเนินงานตามโครงการเข้าถึงบุคคลเป้าหมายมากน้อยเพียงใด การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงต้องระบุได้ว่า การดำเนินงานของกองทุนมีการประชาสัมพันธ์การรณรงค์อย่างไรบ้าง เพื่อให้สมาชิกทุกคนในหมู่บ้านเข้าใจและใช้บริการของกองทุน

3) การประเมินความพึงพอใจในโครงการ เป็นการประเมินการยอมรับทางสังคมของโครงการ ประชากรเป้าหมายที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการมีความเข้าใจยอมรับกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการหรือไม่เพียงใด การประเมินการยอมรับทางสังคมนี้ทำให้เราพิจารณาได้ว่า กิจกรรมของโครงการนั้นสอดคล้องกับประเพณี ศาสนา สังคม และเชื้อชาติ ของประชากรเป้าหมายหรือไม่อย่างไร ดังนั้นการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องระบุว่าประชาชนในชุมชนให้การยอมรับมีความพึงพอใจในหรือมีทัศนคติต่อกองทุนอย่างไร

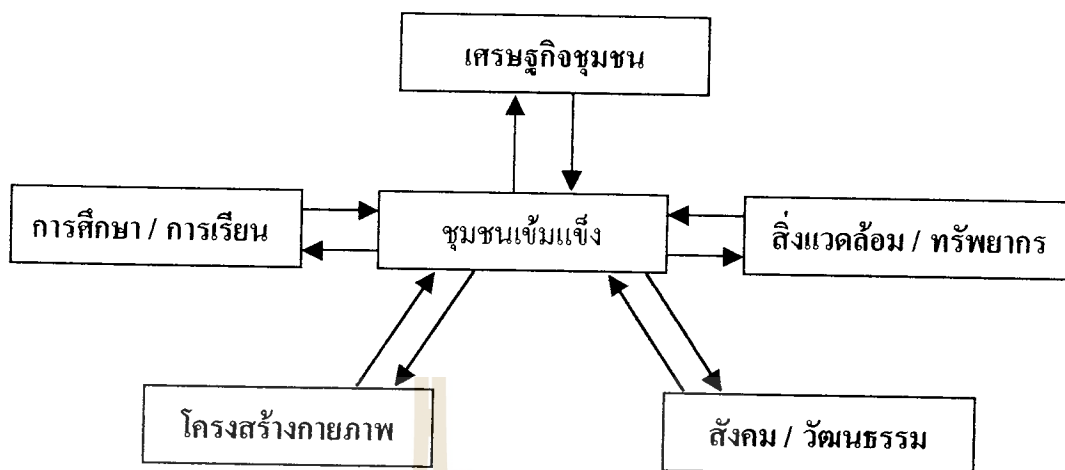
4) ความเป็นไปได้ของกิจกรรม เป็นการหาข้อสนเทศเพื่อพิจารณาว่ากิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ทั้งด้านงบประมาณและด้านการเทคนิควิธีภายใต้เงื่อนไขของชุมชนนั้น ๆ จะพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างไร เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการนั้นมีความยั่งยืนการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ต้องระบุว่าการทำงานมีปัญหาอุปสรรคอะไร ด้านใดบ้าง หมู่บ้านหรือชุมชนนั้นมีจุดแข็งจุดอ่อนอะไรบ้าง

5) ความมีประสิทธิภาพผลของโครงการ เป็นการประเมินว่ากิจกรรมต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงใด เข้าถึงประชากรเป้าหมายเพียงใด ทำให้ปัญหาที่โครงการนั้นต้องการแก้ไขหมดไปหรือ ลดลงมากน้อยเพียงใด การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองก็ต้องให้ข้อสนเทศเหล่านี้ได้ด้วย

6) การให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงโครงการ การแสวงหาข้อเสนอเทศตาม ประเด็นที่ 1 ถึง 5 จะทำให้นักประเมินสามารถให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการแก่ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้รับผิดชอบโครงการนั้นได้ ดังนั้นการประเมินโครงการ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองต้องมีข้อเสนอแนะให้ผู้รับผิดชอบโครงการกองทุนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านหรือ ชุมชนระดับอำเภอ ระดับจังหวัดจนถึงระดับชาติ นำไปพิจารณาพัฒนาปรับปรุง การดำเนินงานของโครงการกองทุนให้มีความยั่งยืนต่อไปด้วย

2.9.3 ความเข้มแข็งของชุมชน

ปัจจัยที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และความศรัทธาในทางศาสนา การศึกษาหาความรู้ ทั้งในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนที่ใช้สำหรับสัญจร และการขนส่งสินค้า ถึงแวด ล้อมทางธรรมชาติ แต่ปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุด ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน และความเข้มแข็งของ ชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. (2545)) แนวความคิดของ มงคล คำธานินทร์ (2541) สอดคล้องกับของ ประเวศ วะสี (2544) ที่ว่า “ในการส่งเสริมพลัง ชุมชนต้องส่งเสริมพลังชุมชนการรวมตัวโดยใช้คุณธรรมหรือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เป็นตัวตั้ง ไม่ใช่อำนาจสั่งเป็นตั้ตั้ง ไม่ใช่ใช้เงินเป็นตั้ตั้ง ถ้าเอาเงินเข้ามาใช้เพื่อส่งเสริมหนุนส่งการใช้คุณ ค่าความเป็นมนุษย์ก็เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ เมื่อชุมชนเข้มแข็งทั้งในชนบทและในเมืองทั่วแผ่นดิน จะแก้ปัญหาคความยากจน ปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด โรคเอดส์ ปัญหาโสเภณี และความรุนแรง ต่าง ๆ การอนุรักษ์วัฒนธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เกิดการจัดองค์กรแบบใหม่ซึ่งเป็นการจัดองค์กร โดยธรรม สร้างเสริมสุขภาพ และเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจริง เพื่อให้ชีวิต เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม และวัฒนธรรม และศีลธรรม บูรณาการไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงและ ยั่งยืน”

ภาพที่ 2.3 : ปัจจัยการผลักดันเศรษฐกิจชุมชน

ที่มา : มงคล ด้านธานินทร์ (2541)

2.9.4 ลักษณะของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนเป็นธุรกิจที่ใช้เงินลงทุนในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก หากแต่เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเป็นหลัก รายได้จากการขายอาจไม่จำเป็นต้องสูงนักในระยะเริ่มแรกโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ได้เป็นสำคัญ ธุรกิจชุมชนโดยทั่วไปมีลักษณะดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานมาตรฐานการศึกษา, 2545)

1) เป็นธุรกิจขนาดเล็ก มีความคล่องตัวในการบริหาร ผู้บริหาร หรือตัวแทนกลุ่มสามารถตัดสินใจในธุรกิจได้ทันที และรวดเร็ว เพราะการบริหารงานที่ไม่ซับซ้อน สามารถตัดสินใจปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และตลาด ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสมาชิกของกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว

2) รายได้จากยอดขายในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก ธุรกิจชุมชนจะทำการจำหน่ายสินค้า บริการ หรือผลิตสินค้าในปริมาณที่สามารถคุ้มทุน และได้กำไรเพื่อแบ่งให้แก่สมาชิกตามปกติโดยคำนึงถึงขนาดของตลาดที่มีอยู่เป็นสำคัญ จึงทำให้รายได้จากยอดขายไม่มากนัก แต่เพียงพอที่จะทำให้อุปกรณ์ดำเนินงานอยู่ได้อย่างราบรื่น และมีผลในการสร้างงานให้แก่สมาชิกเพื่อช่วยเสริมการดำรงชีพให้อยู่ได้ในบรรดาสมาชิก

3) ต้นทุนในการดำเนินงานต่ำ ธุรกิจชุมชนนั้นดำเนินงานโดยเน้นให้คนมีงานทำ แต่ในสภาพการทำงานที่เป็นมิตร และมีความสุข จึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างมาก ในขณะเดียวกัน ต้นทุนในการจัดหาอุปกรณ์ และเครื่องใช้ไปตามความจำเป็นในการประกอบธุรกิจซึ่งเน้นการประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย

4) การติดต่อ และการให้บริการกับลูกค้าเป็นไปอย่างใกล้ชิด ธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยสมาชิกในชุมชน ซึ่งทำให้การติดต่อสื่อสารกับลูกค้าเป็นไปในลักษณะเป็นกันเอง และการเป็นเพื่อนบ้านช่วยให้ทราบความต้องการของลูกค้าโดยตรง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าได้ทันที

5) การเริ่มต้นธุรกิจทำได้ง่าย ธุรกิจชุมชนสามารถเริ่มต้นได้ง่าย โดยคณะบุคคลที่ไม่ใช่เครือญาติมีวัตถุประสงค์ที่จะทำธุรกิจร่วมกันเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม และชุมชน การที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งสนใจทำธุรกิจร่วมกันมีผลทำให้ปัญหาเงินทุนไม่เป็นอุปสรรคเพราะใช้เงินลงทุนไม่มาก ทุกคนเป็นสมาชิกไม่มีเจ้าของผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว แต่อาจจะมีตัวแทนของกลุ่มที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่บริหารจัดการ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก

ประเภทของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนมีลักษณะเช่นเดียวกับธุรกิจทั่วไปที่มีการจัดแบ่งธุรกิจออกเป็นประเภทตามการประกอบการ 4 ประเภท คือ ธุรกิจการผลิต ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจค้าส่ง และธุรกิจบริการ

1) ธุรกิจการผลิต หมายถึง การผลิตสินค้า โดยการนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมาแปรสภาพให้เป็นสินค้าใหม่ มีรูปแบบใหม่ ธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการทางด้านการผลิตจะทำการผลิตในครัวเรือน ซึ่งอาศัยวัสดุคิบบที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาทิเช่น ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ผลิตเครื่องจักรสาน ทอผ้า อุตสาหกรรมจากไม้ หรือธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตในขบวนการที่ต้องอาศัยคนงานจำนวนหนึ่ง เช่น การผลิตวุ้นเส้น การผลิตซีอิ๊วในท้องถิ่น เป็นต้น ธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตเองอาจจะดำเนินการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้เอง หรืออาจจะขายสินค้าที่ผลิตได้ให้พ่อค้าคนกลาง หรือตัวแทนจำหน่ายสินค้าต่อไป

2) ธุรกิจค้าปลีก หมายถึง กิจการที่ทำการขายสินค้าให้ผู้บริโภค ณ จุดที่ทำการขายสินค้าที่นิยมจำหน่ายให้กับผู้บริโภคจะได้แก่ สินค้าอุปโภค สินค้าบริโภคทุกชนิด ตั้งแต่ของใช้จำเป็นในบ้าน เช่น ยาสีฟัน สบู่ ผงซักฟอก หรือสินค้าประเภทอาหาร อาทิเช่น ขนมปัง อาหารกระป๋อง หรือประเภทยารักษาโรค เช่น ยาแก้ปวดศีรษะ ยาธาตุ ยาสามัญประจำบ้าน จนถึงสินค้าประเภทของเล่นเด็ก เครื่องเขียน เป็นต้น ธุรกิจประเภทนี้เน้นการร่วมทุนของสมาชิกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายในบรรดาสมาชิก และผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการที่จะต้องซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่กำหนดอัตรากำไรไว้สูง

3) ธุรกิจค้าส่ง หมายถึง กิจการที่ดำเนินการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตเป็นจำนวนครั้งละมาก ๆ และนำสินค้านั้นมาขายต่อให้กับพ่อค้าปลีกหลายๆ รายต่อไป ธุรกิจค้าส่งนี้สามารถที่จะทำการซื้อสินค้าจากผู้ผลิตได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น โรงสีข้าว อาหารแปรรูป อาหารกระป๋อง

เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องประดับ ธุรกิจประเภทนี้อาจจะนับได้ว่าเป็นธุรกิจชุมชนขนาดใหญ่ และมีความมั่นคงพอสมควรแล้ว

4) ธุรกิจบริการ หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อประกอบธุรกิจบริการคือสินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการ ตัวอย่างของธุรกิจบริการ ได้แก่ บริการนวดแผนไทย และอบสมุนไพร บริการรักษาโรคด้วยสมุนไพร บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นต้น

ความสำคัญของธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่บทบาทของธุรกิจชุมชนในการพัฒนาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของธุรกิจนั้น ๆ ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) เปิดโอกาสให้มีการประกอบการ ธุรกิจชุมชนเป็นช่องทาง และ โอกาสสำหรับผู้ที่มีความต้องการในการประกอบธุรกิจด้วยตนเองร่วมกับสมาชิกคนอื่น ถึงแม้จะมีฐานะเป็นลูกจ้างก็มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของประกอบการด้วยเช่นกัน สมาชิกในชุมชนที่มีความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีแนวความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ สามารถหาประสบการณ์ และพิสูจน์ความสามารถ โดยเข้าร่วมประกอบธุรกิจชุมชนซึ่งใช้เงินทุนน้อย เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และถ้ามีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นในอนาคต ธุรกิจชุมชนขนาดเล็กก็สามารถจะพัฒนาไปสู่การประกอบการธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ต่อไปได้

2) ก่อให้เกิดการว่าจ้างงาน การพัฒนาธุรกิจชุมชนทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นมีการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่องพร้อมกัน ไปด้วยแทนการที่ถูกว่าจ้างให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ทั้งนี้เพราะทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ จึงสามารถใช้กางการที่มีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาฝีมือแรงงานของตนเองตามต้องการ ยกเว้นจะมีความพึงพอใจที่จะทำงานในเฉพาะส่วนที่ตนมีความชำนาญเท่านั้น

3) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภทจำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบ หรือชิ้นส่วนประกอบจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อนำมาผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมประเภทนั้น ธุรกิจชุมชนจึงเป็นแหล่งที่ช่วยในการผลิตชิ้นส่วนประกอบเหล่านี้ และนำส่งให้กับธุรกิจขนาดใหญ่อีกทีหนึ่ง เพื่อผลิตเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานต่อไป โดยในระยะแรกธุรกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม และทักษะที่จำเป็นสำหรับการผลิต ส่วนธุรกิจขนาดใหญ่ที่มาว่าจ้างให้รับช่วงผลิตต่อก็ลดต้นทุน อย่างไรก็ตามลักษณะเช่นนี้อาจจะมีประโยชน์เพียงในระยะเริ่มต้นเพราะในระยะยาวธุรกิจใหญ่อาจจะย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่ค่าแรงถูกกว่า

4) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ธุรกิจชุมชนยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเท่าไร จะก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มคนเพิ่มมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เกิดการกระจายรายได้สู่ชนกลุ่มอื่นอย่างทั่วถึง ธุรกิจชุมชนยังช่วยลดปัญหาของสังคม อัตราการว่างงานลดน้อยลง เพราะมีการว่าจ้างแรงงานในธุรกิจชุมชน ปัญหาคนไม่มีงานทำน้อยลง เนื่องจากประชาชนมีรายได้ ซึ่งส่งผลทำให้ปัญหาอาชญากรรมลดลงด้วย ความมั่นคงของประเทศจะมีเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีรายได้ดี และมีงานทำ

5) ลดปัญหาสังคมที่เป็นภัยคุกคามประเทศชาติ กล่าวคือ ถ้าหากธุรกิจชุมชนบรรลุเป้าหมาย สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่ว่าปัญหายาเสพติดในหมู่เยาวชน ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาสังคมอันเกิดจากครอบครัวแตกแยก หรือล่มสลาย จะได้รับการบรรเทาพร้อมกันไปด้วย ช่วยให้เกิดเป็นสังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครั้งนี้ เป็นการศึกษารายการณีกองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ ตั้งแต่ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ในโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง วิธีดำเนินการประเมินกองทุนหมู่บ้านในครั้งนี้ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งได้ใช้ตัวชี้วัดที่ได้จากชุมชน และตัวชี้วัดที่กำหนด โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือส่วนกลาง โดยการเก็บข้อมูล และนำเสนอข้อมูลตามสภาพจริง รูปแบบของการประเมิน การประเมินเชิงระบบ ที่เรียกว่า ชิพโมเดล (CIPP Model) ซึ่งเป็นการประเมินที่ครอบคลุมทุกด้าน และสามารถใช้ทฤษฎีอื่นๆ มาร่วมวิเคราะห์ได้โดยไม่ขัดแย้งกัน

3.1 รูปแบบการประเมิน

รูปแบบการประเมิน ได้นำรูปแบบการประเมินระบบชิพ (CIPP Model) มาใช้ดังนี้

- 1) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลของกองทุนหมู่บ้าน ความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน ปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน
- 2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร เช่น จำนวนสมาชิกของกองทุน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีและแผนการดำเนินการโครงการ
- 3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อค้นหาจุดเด่น เช่น การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการที่มีประสิทธิภาพ (การมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุน) การส่งเสริมการเรียนรู้ภายในหมู่บ้าน ประโยชน์ที่สมาชิกกองทุนได้รับ หลังจากกู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปผลตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อม และค้นหาจุดด้อยหรือข้อบกพร่องของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ที่จะใช้เป็นข้อมูลพัฒนา แก้ไขปรับปรุง ให้ดำเนินการต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการประเมินกระบวนการนี้เก็บข้อมูลเป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4) การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ว่าจะสอดคล้อง และสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน ที่ตั้งไว้ได้หรือไม่

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลประชากรหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวนประชากรทั้งหมด 654 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 290 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 364 คน โดยมีจำนวนบ้านเรือนทั้งสิ้น 128 หลังคาเรือน มีประชากรอาศัยอยู่จริงจำนวน 128 หลังคาเรือน

ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองขอนในครั้งนี้ สามารถกำหนดจำนวนประชากรออกมาให้อยู่ในรูปที่มีหน่วยเป็นหลังคาเรือน จึงได้จำนวนประชากรเท่ากับ 128 หลังคาเรือน

กลุ่มตัวอย่าง

หลักการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งมีอยู่ 5 วิธี ได้แก่

- 1) การสุ่มตัวอย่าง อย่างง่าย (Simple random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้แต่ละตัวอย่างมีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน ซึ่งจะมีลักษณะของประชากรที่กระจายกันดีอยู่แล้ว
- 2) การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรที่ได้จัดไว้เป็นระบบอยู่แล้ว
- 3) กลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มเพราะเชื่อว่าแต่ละกลุ่มเป็นตัวแทนของประชากรอยู่แล้ว
- 4) การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratify random sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งออกเป็นชั้น (Strata) เสียก่อนเพราะมีความเชื่อว่าประชากรมีความแตกต่างกันมาก ตามตัวแปรคุณลักษณะ
- 5) การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage random sampling) เป็นการนำเอาวิธีสุ่มตัวอย่างทุกแบบมาประยุกต์ใช้โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นหลายขั้นตอน

สำหรับการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองขอนในครั้งนี้ สามารถสุ่มตัวอย่างของประชาชนโดยการเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling)

เนื่องจากลักษณะของการตั้งบ้านเรือนที่กระจายตัวซึ่งจะส่งผลถึงความหลากหลายของความคิด จำนวนหลังคาเรือนที่มีอยู่ไม่มากนัก จึงนำมาหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่นำมาคำนวณตัว

สถิติ โดยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 50 ซึ่งจะได้จำนวนประชากร 128 หลังคาเรือน คิดเป็น 50 หลังคาเรือน โดยมีเงื่อนไขในการหากกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- 1) เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 1 คนต่อหลังคาเรือน เพราะต้องการให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด และต้องการให้ข้อมูลเกิดความกระจายมากที่สุด
- 2) ผู้ให้ข้อมูลต้องมีบ้านเรือนที่กระจายตามคุ้มที่อยู่อาศัย เนื่องจากบ้านหนองขอน จำแนกการปกครองออกตามลักษณะของพื้นที่ตั้งบ้านเรือน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 คุ้ม ได้แก่
  - 2.1) คุ้มวัด / คุ้มล่าง โดยได้จำนวนประชากรเท่ากับ 22 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่าง 11 หลังคาเรือน
  - 2.2) คุ้มกลาง มีจำนวนประชากรเท่ากับ 27 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่าง 14 หลังคาเรือน
  - 2.3) คุ้มตะวันตก มีจำนวนประชากรเท่ากับ 39 หลังคาเรือน ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 29 หลังคาเรือน รวมมีจำนวนประชากร 128 หลังคาเรือน กลุ่มตัวอย่าง 50 หลังคาเรือน
- 3) เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือใครก็ได้ ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป เพราะจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่สามารถแสดงความคิดเห็นจากข้อมูลที่ได้รับ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง และต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านระหว่างการประเมิน
- 4) ผู้ให้ข้อมูลต้องมาจากทั้งที่เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
- 5) ผู้ให้ข้อมูลบางคนซึ่งอาจต้องให้ข้อมูลเฉพาะอย่าง หรือเฉพาะทาง เช่น แบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ซักถามประเด็นที่จำเพาะ อาทิ ประวัติของหมู่บ้าน จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่จำเพาะเจาะจง

3.3 ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ได้จากการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน ที่ประเมินตามแนวคิดเชิงระบบสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระบบ และแต่ละระบบแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่

ระบบ A. การบริหารกองทุนหมู่บ้านระดับหมู่บ้าน

หมวดที่ 1 ตัวชี้วัดบริบทและตัวแปร

หมวดที่ 2 ตัวชี้วัด ปัจจัยนำเข้าและตัวแปร

หมวดที่ 3 ตัวชี้วัดกระบวนการบริหารจัดการกองทุนและตัวแปร

หมวดที่ 4 ตัวชี้วัดผลผลิตของกองทุนและตัวแปร

ระบบB. สมาชิกผู้กู้กองทุนรายกรณี

- หมวดที่ 1 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัวของผู้กู้แต่ละราย และตัวแปร
- หมวดที่ 2 ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าและตัวแปร
- หมวดที่ 3 ตัวชี้วัดกระบวนการดำเนินการของผู้กู้แต่ละรายและตัวแปร
- หมวดที่ 4 ตัวชี้วัดผลผลิตที่เกิดขึ้นและตัวแปร

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ แบบรายงานต่างๆ(บร.) ซึ่งกำหนดโดยส่วนกลางหรือ สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินกองทุนหมู่บ้านหนองขอน มีดังนี้

- 1) แบบรายงาน บร.1 เป็นแบบรายงานการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนของหมู่บ้าน
- 2) แบบรายงาน บร.2 เป็นแบบการเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน
- 3) แบบรายงาน บร.3 เป็นแบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิตที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน
- 4) แบบรายงาน บร.4 เป็นแบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
- 5) แบบรายงาน บร.5 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
- 6) แบบรายงาน บร.6 เป็นแบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ด้านกลุ่มอาชีพระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่างๆ วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ
- 7) แบบรายงาน บร.7 เป็นแบบรายงานผลการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้านในทัศนะของประชาชน
- 8) แบบรายงาน บร.8 เป็นแบบรายงาน โครงการเศรษฐกิจชุมชน
- 9) แบบรายงาน บร.9 เป็นแบบรายงานบันทึกการสัมภาษณ์ต่างๆ
- 10) แบบรายงาน บร.10 เป็นแบบรายงานสรุปบทเรียนชุมชนหรือหมู่บ้าน ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
- 11) แบบรายงาน บร.11 เป็นแบบรายงานผลการศึกษาเจาะลึกกรณีของผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน

12) แบบรายงาน บร.12 เป็นแบบรายงานผลการวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทของหมู่บ้าน และตำบล

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ในครั้งนี้ ประกอบด้วย การเก็บข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลจากการสังเกต และการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน

3.5.1 เก็บข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่

- เอกสารกองทุนหมู่บ้าน จากการประชุมชี้แจงการปฏิบัติตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของสำนักงานเลขาธิการ คณะอนุกรรมการสนับสนุนการติดตามการดำเนินงานของกองทุนฯ เพื่อศึกษานโยบายของกองทุนหมู่บ้าน
- เอกสารคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้าน (กทบข.2) เพื่อศึกษาความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน
- เอกสาร กชช.2 ค. และจปฐ. ของหมู่บ้านเพื่อศึกษาบริบทชุมชน ตามแบบรายงาน บร. 1

3.5.2 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่

- เรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านตามทัศนะของตน ตามแบบรายงาน บร.3
- เรื่องการปฏิบัติงานรายเดือน เพื่อศึกษาความเคลื่อนไหวของกองทุน ตามแบบรายงาน บร.4
- เรื่องทัศนคติต่อการติดตามประเมินผลโครงการ ตามแบบรายงาน บร.9
- เรื่องตัวชี้วัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ตามแบบรายงาน บร.2
- เรื่องกระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามแบบรายงาน บร.9
- เรื่องการศึกษาเจาะลึกรายกรณี สำหรับผู้กู้ในกองทุนหมู่บ้าน ตามแบบรายงานบร.11

3.5.3 เก็บข้อมูลจากการสังเกต ได้แก่

- การสังเกตการมีส่วนร่วมจากการเข้าประชุมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในแต่ละครั้ง
- การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมของประชาชนในหมู่บ้าน

- สังเกตการจัดทำบัญชีของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

3.5.4 การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ได้แก่

- แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.5
- แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.6
- แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้านทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.10
- การวิเคราะห์การจัดทำแผนแม่บทชุมชน ทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ตามแบบรายงาน บร.12

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลข แล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดให้ แล้วสรุปผลโดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โครงการกองทุนหมู่บ้าน หนองขอนในครั้งนี้ใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองประเภทซึ่ง สามารถจำแนกตามเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตัววัดความเข้มแข็งของหมู่บ้าน ตามแบบรายงาน บร.2 สถิติที่ใช้ในการบรรยายลักษณะของข้อมูล ใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นค่าสถิติที่แสดงลักษณะและแปรผลอย่างครอบคลุมเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยค่าสถิติที่นำมาใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งเป็นค่าสถิติพื้นฐานที่นำมาเปรียบเทียบกันที่แสดงว่า กลุ่มเป้าหมายคิดเป็นเท่าใด โดยอาศัยฐานข้อมูลที่มีฐานเท่ากับ 100 หน่วย มีสูตรในการคิดคำนวณ ดังนี้

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนกลุ่มเป้าหมาย}}{\text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}} \times 100$$

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบรายงาน บร.1,บร.3,บร.4,บร.5,บร.6,บร.7,บร.8, บร.9,บร.10,บร.11 และ บร.12 จึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียน บรรยายเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ หรือความคิดเห็น จากแบบรายงานซึ่งแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อความได้มาจาก แบบสอบถามการบันทึกผลการสัมภาษณ์ หรือจากการสังเกต โดยการนำข้อมูลมาดำเนินการตามขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้หลักการของตรรกะ เพื่อหาข้อสรุปของข้อมูลที่สามารถนำไปอธิบายในประเด็นที่ต้องการคำตอบได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์การติดตามประเมินโครงการ

ผลการติดตามประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ประกอบด้วย การรายงาน ข้อมูลที่ได้ตามกรอบความคิดทฤษฎี ซิปป์ โมเดล (CIPP Model) ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม

ตอนที่ 3 ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

ตอนที่ 4 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์ 4 ประการ อันได้แก่

4.1 เพื่อทราบว่ากองทุนหมู่บ้านหนองขอน บรรลุเป้าหมาย 5 ข้อ เพียงใด

4.2 เพื่อทราบว่า มีปัจจัยด้านบวกและด้านลบอะไรบ้างที่สนับสนุน หรือขัด

ขวางการบรรลุเป้าหมายของกองทุน

4.3 เพื่อทราบว่า ได้เกิดองค์การเครือข่ายของการเรียนรู้หรือไม่ จากกระบวนการ ทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

4.4 เพื่อทราบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน

โดยจะใช้หลักการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) เป็นสำคัญ สำหรับตัวชี้วัดหรือตัวแปรที่ผู้ประเมินไม่สามารถตั้งเกณฑ์การตัดสินค่า “ดี - เลว” ก็จะนำเสนอข้อมูลสภาพจริงเท่านั้น ส่วนตัวชี้วัดใดที่สมควรตั้งเกณฑ์ตัดสินค่า ได้ ก็จะแสดงเกณฑ์นั้นอย่างชัดเจน ควบคู่ไปกับการเสนอข้อมูล และเสนอผลการตัดสิน

4.1 ผลการประเมินบริบทชุมชน

เป้าหมายของการประเมินบริบทชุมชนจะทำการประเมิน 2 ระดับ คือ การประเมิน บริบทชุมชนระดับประเทศ และ ระดับหมู่บ้าน

4.1.2 บริบทระดับประเทศ

- ความยากจนของประเทศ
- นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
- สภาพแวดล้อมของประเทศ ด้านสุขภาพอนามัย
- ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย
- วิกฤตครอบครัวไทยล่มสลาย
- ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

1) ความยากจนของประเทศ

ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมโดยรวมทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนเพื่อแก้ไขวิกฤตของประเทศ โดยเน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การลดผลกระทบต่อการพัฒนาคนและสังคม การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและกลับสู่สมดุล และการปรับระบบบริหารจัดการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างรุนแรง ความพยายามในการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและในระยะปานกลางอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวอย่างช้าๆและมีเสถียรภาพในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.4 ในปี 2543 จากที่เคยหดตัวต่ำสุดถึงร้อยละ 10.2 ในปี 2541 แต่ยังมีปัญหาในภาคในภาคการเงินและอสังหาริมทรัพย์ ปัญหาหนี้สาธารณะและปัญหาการขาดดุลงบประมาณ อันเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรทรัพยากรในระยะต่อไป นอกจากนี้ เศรษฐกิจไทยยังมีการพึ่งพิงทุนเทคโนโลยี และตลาดต่างประเทศสูง ฐานการผลิตหลักของประเทศยังอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนานวัตกรรม ทั้งไม่สามารถรับถ่ายทอดและแปรทุนเทคโนโลยีมาใช้ในการต่อยอดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อคนและสังคมได้ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้รุนแรงขึ้น กล่าวคือ ภาวะความยากจนที่มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดในช่วงก่อนวิกฤตกลับเพิ่มสูงขึ้น จากร้อยละ 11.4 ของประชากรทั้งประเทศ หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน 6.8 ล้านคน ในปี 2539 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.9 หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน 9.9 ล้านคน ในปี 2542 และในช่วงเวลาเดียวกันการกระจายรายได้ก็แย่ลง โดยกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุด 20 เปอร์เซนต์แรก มีสัดส่วน

ส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ 4.2 เหลือร้อยละ 3.8 ขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก มีรายได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.5 เป็นร้อยละ 58.5 อีกทั้งจำนวนคนว่างงานก็มีเพิ่มมากขึ้น ก่อนช่วงการเกิดวิกฤตเกือบ 1 ล้านคน นอกจากนี้ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เป็นปัญหารุนแรงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2544)

2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

การดำเนินการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ดังนั้นรัฐบาลจึงให้ความสำคัญต่อการดำเนินการ SMEs ทุกประเภท เพราะล้วนแล้วแต่เป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของระดับประเทศ

ดังนั้นจึงเกิดนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งมั่นจะสร้างเสถียรภาพ และความมั่นคงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประเทศ จึงมีนโยบายที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม(SMEs) โดยตรง อาทิ นโยบายการสร้างรายได้ นโยบายด้านพาณิชย์ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่วนหนึ่งของนโยบายการสร้างรายได้ ที่ครอบคลุมถึงนโยบายด้านการบริการและการท่องเที่ยว มีนโยบายกล่าวไว้ดังนี้

นโยบายด้านการบริการและการท่องเที่ยว รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานในการให้บริการ และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว โดย

(1) การพัฒนาภาคบริการ จากการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน จัดหน่วยงานและองค์กรเพื่อให้มีการใช้ศักยภาพบริการเต็มที่ รวมทั้งเร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้ความรู้ และทักษะทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการและการจัดการ

(2) การส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ ทั้งทางด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมทั้งอุปสรรคในการท่องเที่ยว นอกจากนั้นได้มีแผนการท่องเที่ยว โดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศเชื่อมกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และธุรกิจชุมชน เพื่อพัฒนาภาพการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา

และแสดงสินค้าทางภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ได้มีแนวทางในการพัฒนาการเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์เชิงธรรมชาติ เชิงคุณภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนทั้งการเพิ่มมาตรการการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว (สำนักนายกรัฐมนตรี www.thaigov.go.th / นโยบายรัฐบาล / นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม(SMEs))

ทั้งนี้รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญกับนโยบายด้านการบริการและท่องเที่ยวเพราะกลุ่มธุรกิจ SMEs ด้านการบริการและท่องเที่ยวได้ทำรายได้เข้าประเทศได้ปีละหลายล้านบาทอันมีผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ดังนั้นรัฐบาลร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำการวิจัย SMEs เชื่อมการท่องเที่ยวขึ้น ทั้งนี้เพื่อปรับแผนนโยบายของรัฐบาลให้มีโครงสร้างที่ดีขึ้น ในการวิจัยจะเป็นการปรับปรุงและพัฒนาในหลายด้าน การทำการวิจัยนี้จะเน้นไปที่ระบบกลไกจัดการท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชน บริหารจัดการท้องถิ่นได้ดีขึ้นพร้อมกับปฏิรูประบบการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

ศ.ดร. ปิยะวัต บุญหลง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กล่าวว่า

“ในด้านอุตสาหกรรม จะเน้นไปที่ SMEs ทั้งในด้านแนวราบและแนวดิ่ง โดยจะเกาะเป็นประเภทอุตสาหกรรมซึ่งขณะนี้ถือว่าการวิจัยด้านนี้และงานนี้น้อยมาก และตรงนี้จะเชื่อมต่อกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ด้วย เช่น อุตสาหกรรมอัญมณี อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นเรื่องใหญ่มาก และก็น่าแปลกกว่าไม่มีคลังสมองหรือคลังความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ สกว. จะสนับสนุน และกำลังฟอร์มเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวจะครอบคลุมหลายๆด้าน ทั้งอุตสาหกรรมทรัพยากร การจัดการ อาหาร และบทบาทของ อบต.การจัดการท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลพื้นที่ท่องเที่ยว” (SMEs “การวิจัยSMEs เชื่อมท่องเที่ยว”. งานเศรษฐกิจ. 16-18 สิงหาคม 2544, หน้า41.)

จากนโยบายดังกล่าวรัฐบาลได้ตั้งงบประมาณให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อนำมาสนับสนุนและปรับโครงสร้างต่างๆ ดังนี้

งบประมาณที่ททท. ขอแปรญัตติประจำปีงบประมาณ 2545

โครงการ	วงเงิน(ล้านบาท)
- การปรับปรุงตกแต่งสำนักงาน กอสพท.	15.6
- การจัดตั้งสำนักงาน กอสพท.	9.8
- การจัดตั้งคอนเวนชันฮอลล์	220
- โครงการเร่งด่วนเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว	258
- การจัดจ้างพนักงานของ ททท. เพิ่มอีก 50 คน	4.4
- การเปิดศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยว (สุโขทัย เพชรบูรณ์ เบตง)	11.1
- การส่งเสริมกิจกรรมปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ	2
- โครงการแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ	34
- โครงการศูนย์ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากร ทางการท่องเที่ยว จ.นครราชสีมา	54
- ติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียพระราชวังบางปะอิน	4
- การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	763
- ค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของตำรวจท่องเที่ยว	37
- การจัดซื้อที่ทำการถาวรของ ททท.	576
รวม	1,989

(ที่มา : ฐานเศรษฐกิจ. 19-22 สิงหาคม 2544, หน้า15.)

3) สภาพแวดล้อมของประเทศไทย ด้านสุขภาพอนามัย

คุณภาพชีวิตของชุมชนชนเมืองด้านสุขภาพอนามัยพบว่า เมื่อมีความเจ็บป่วยการตั้งครุฑเกิดขึ้น ทั้งอดีตและปัจจุบันประชาชนในชุมชนจะเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลมากกว่าไปสถานอนามัย คลินิก หรือ หมอตำแยในชุมชน ปัจจุบันประชาชนก็ไปรับบริการในโรงพยาบาลมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ก็มีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่ได้รับบริการสาธารณสุขชุมชนอยู่ เพราะอาจมีเงินไม่พอเพียงหรือบริการตามโรงพยาบาลในอดีตมีจำกัดเฉพาะในเมืองเท่านั้นจึงส่งผลให้ประชาชนเข้ารับบริการตามสถานบริการสาธารณสุขในชุมชน เพราะการเดินทางเข้าเมืองค่อนข้างลำบาก นอกจากมีอาการหนักจริง ๆ จึงจะส่งเข้าโรงพยาบาล ส่วนหนึ่งประชาชนด้อยการ

ศึกษาและเศรษฐกิจไม่ค่อยดี จะใช้สถานบริการใกล้บ้านมากกว่าโรงพยาบาลส่วนกลุ่มที่ใช้บริการในสถานบริการ โรงพยาบาลจะเป็นกลุ่มที่มีความรู้เศรษฐกิจค่อนข้างดีประกอบกับบริการของสถานพยาบาลในชุมชนไม่มีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ประชาชนกลุ่มนี้ไปใช้บริการตามโรงพยาบาลมากขึ้น ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนไปมาก ทำให้การคมนาคมสะดวก มีสถานบริการในโรงพยาบาลมาก คนมีการศึกษามากขึ้น และไปใช้บริการในโรงพยาบาลมากตามลำดับ ส่วนการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ สมาชิกในครอบครัวจะดูแลกันเองในครอบครัว และครอบครัวไม่มีความรู้สึกว่สมาชิกที่ป่วยเป็นภาระหนักต่อครอบครัวแต่คิดว่าสมาชิกที่เจ็บป่วยนั้นไม่เป็นภาระต่อครอบครัว และเป็น โรคที่เกี่ยวข้อง โรคอ่อนเพลียและ โรคทางเดินอาหาร โดยในกลุ่มอุตสาหกรรม เพราะเนื่องจากสภาพอากาศในอุตสาหกรรมที่เป็นพิษ มีออกซิเจนน้อยในบรรยากาศประกอบกับมีสารพิษต่าง ๆ ปนเปื้อนด้วย เมื่อสูดดมเข้าไปจึงทำให้เกิดอาการอ่อนเพลีย หรืออาจทำงานค่อนข้างหนักและทำงานห้ามรุ่งห้ามค่ำจึงไม่มีเวลาพักผ่อน ส่งผลให้สุขภาพกายอ่อนเพลียได้ การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีและระดับอนุปริญญา รายได้มากกว่า 17,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป จะป่วยเป็น โรคอ่อนเพลียในอัตราสูงกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ และยังพบกลุ่มโรคอื่น ๆ เช่น โรคเครียด โรคจิต โรคประสาท โรคเอดส์ ความพิการจากทำงาน และการคิดสารเสพติด แต่พบในจำนวนน้อย ส่วนการรับรู้เรื่องการป้องกันโรคเอดส์ ส่วนใหญ่จะรู้จากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนชานเมืองนี้ก็ยังตระหนักถึงปัญหาโรคเอดส์ และจะใช้วิธีการป้องกันสถานบริการต่าง ๆ เมื่อไปเที่ยวก็จะใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันโรคเอดส์ในจำนวนมาก แต่มีบางกลุ่มในจำนวนน้อยในชุมชนนี้ที่ไม่รู้จักวิธีการป้องกันโรคเอดส์และไม่ทราบว่า โรคเอดส์ติดต่อกันทางใดบ้างและเมื่อไปเที่ยวสถานบริการก็จะไม่ใช้วิธีใด ๆ ในการป้องกันโรคเอดส์ เมื่อมีเพศสัมพันธ์ ในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการฉีดวัคซีนชนิดี จากสถานบริการต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน เช่น สถานบริการสาธารณสุข โรงพยาบาลชุมชน สื่อโฆษณาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ประชาชนจะนำลูกหลานไปรับบริการครบถ้วนจากสถานพยาบาล หรือโรงเรียน

การขาดสารอาหารในชุมชนชานเมืองนี้ยังไม่พบประชาชนที่เป็นแต่ประชาชนที่มีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บนับมีจำนวนน้อยมาก โดยอยู่ในกลุ่มการศึกษาระดับอนุปริญญาที่สุดประชาชนส่วนใหญ่จะมีค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายในด้านสุขภาพอนามัยมากกว่าในอดีตโดยเฉพาะ จะเกิดกับประชาชนในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม ผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในอดีตสถานบริการและบริการดูแลเอาใจใส่ ของสถานบริการของรัฐบาลอยู่ไกลจากชุมชน ปัจจุบันมีสถานบริการและการบริการดูแลใกล้ชุมชนมากขึ้น

ในด้านการบริโภคอาหารและน้ำประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงนิยมปรุงอาหารเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ยังไม่นิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปจากห้างสรรพสินค้าหรือตามตลาด ยังนิยมซื้ออาหารสดจากตลาดสดมาปรุงอาหาร เป็นส่วนใหญ่ส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น เครื่องนุ่งห่ม และอุปกรณ์ภายในบ้านนั้นปัจจุบันประชาชนเปลี่ยนมาซื้อในห้างสรรพสินค้าเป็นส่วนใหญ่ และ โดยเฉพาะเพศหญิงในอดีตนิยมซื้อในตลาดนัดใกล้บ้าน การบริโภคน้ำสะอาดในอดีตนั้นน้ำฝนเป็นน้ำสะอาดที่ประชาชนทุกกลุ่มนิยมบริโภค โดยเฉพาะชุมชนชานเมือง แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบให้สภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และมีสารพิษเจือปนอยู่ในบรรยากาศมากมาย ทำให้น้ำฝนเมื่อตกมามีสารพิษและฝุ่นละอองเจือปนมากับน้ำด้วย จึงเป็นน้ำธรรมชาติที่ไม่สามารถบริโภคได้ จึงหันมานิยมบริโภคน้ำบรรจุขวดหรือน้ำกลั่นแทนน้ำฝน โดยเฉพาะประชาชนในกลุ่มอาชีพพาณิชยกรรมบริการ ข้าราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ และจะรับข่าวสารข้อมูลและบันเทิงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุดทั้งในอดีตและปัจจุบัน

การออกกำลังกายและการเล่นกีฬา จะใช้สถานที่ออกกำลังกายทั้งในอดีตและปัจจุบันนิยมใช้สถานที่ภายในที่อยู่อาศัย หรือสวนสาธารณะในชุมชนมากกว่าไปตามศูนย์บริการออกกำลังกาย และกลุ่มที่ออกกำลังกายจะเป็นกลุ่มที่อยู่ในระดับกำลังศึกษามากกว่ากลุ่มระดับอื่น ๆ รายได้ประมาณเดือนละ 5,000 บาท และทำงานไม่ไกลจากที่อยู่อาศัยมากนัก ได้แก่ กลุ่มผู้มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีหรือระดับรายได้เดือนละ 17,000 บาทขึ้นไป

(รายงานการวิจัย เรื่องตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยในสังคมอุตสาหกรรมใหม่ : ด้านครอบครัวสุขภาพอนามัยและโภชนาการ, 2540 : 39 – 41)

4) ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย

ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทยเป็นปัญหาเรื้อรังมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปัญหาหนี้สินได้สร้างความทุกข์ยากให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง ถึงแม้รัฐบาลที่ผ่านมาจะพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ปรากฏว่าปัญหาหนี้สินของเกษตรกรก็ยังไม่ผ่อนคลายเท่าใดนัก จากการสำรวจของสำนักเศรษฐกิจการเกษตร ปีเพาะปลูก 2538/39 จำนวนหนี้สินเพื่อการเกษตร ปี 2539 จำนวนเงินทั้งสิ้น 82,768 ล้านบาท เป็นหนี้สินในสถาบัน 75,311 ล้านบาท (ร้อยละ 90.99 ของหนี้สินทั้งหมด) และหนี้สินนอกสถาบันมีประมาณ 7,457 ล้านบาท (ร้อยละ 9.01 ของหนี้สินทั้งหมด) หนี้สินในสถาบันส่วนใหญ่เกษตรกรกู้ยืมเงินมาจาก ธ.ก.ส. (ประมาณร้อยละ 63.12 ของเงินกู้ทั้งหมด) ส่วนหนี้สินนอกสถาบันนั้นส่วนใหญ่จะเป็นการกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง (ประมาณร้อยละ 3.08 ของเงินกู้ทั้งหมด) เมื่อพิจารณา

เกี่ยวกับจำนวนผู้เป็นหนี้และหนี้สินของเกษตรกรแล้วปรากฏว่าจำนวนครัวเรือนเกษตรกร
จำนวนการเป็นหนี้เพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในปีเพาะปลูก 2534/35 มีครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้
1,729,831 ครัวเรือน (ร้อยละ 33.72 ของครัวเรือนทั้งหมด) โดยมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ
12,772 บาท และในปีเพาะปลูก 2538/39 มีครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ 2,857,993 ครัวเรือน
(ร้อยละ 54.94 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด) โดยมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนละ 24,672 บาท แส
พบว่าเกษตรกรในภาคกลางมีหนี้สินคงค้างชำระมากกว่าภาคอื่น ๆ คือ 40,072 บาทต่อครัว
เรือน (31 มีนาคม 2539) และภาคอีสานมีหนี้สินคงค้างชำระต่ำกว่าภาคอื่น ๆ คือ 16,485 บาทต่อ
ครัวเรือน เกี่ยวกับเรื่องสินเชื่อหนี้สินของเกษตรกรมีการกู้ยืมในรูปสินเชื่อ 15,048.83 บาทต่อ
ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่นำไปใช้ทางการเกษตร คือ ร้อยละ 70.39 ของเงินสินเชื่อทั้งหมดทั้ง
นี้ภาคกลางมีจำนวนสินเชื่อสูงสุดคือ 21,648.12 บาทต่อครัวเรือน ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มีจำนวนหนี้สินน้อยกว่าภาคอื่น ๆ คือ 13,037.36 บาทต่อครัวเรือน

จากการที่ภาวะหนี้สินของเกษตรกร จากอดีตจนถึงปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นนั้นจะส่งผลกระทบต่อ
และเป็นอันตรายต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมการเมืองของประเทศจะเห็นได้จากการ
เรียกร้องผ่านองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ รัฐบาลรีบเร่งแก้ไข (ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร : ปัญหาหนี้
สินของเกษตรกรไทย, 2541: 5-9)

5) วิฤตครอบครัวยุคใหม่ล่มสลาย

ครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาก นักวิชา
การหลายท่านได้แสดงความเป็นห่วงต่อสถาบันครอบครัวไทย เนื่องจากว่า ครอบครัวถือเป็นจุด
เริ่มต้นของการพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้เติบโตขึ้นเป็นประชากรที่มีคุณภาพของสังคม จาก
บทความเรื่อง "ปฏิรูปครอบครัว : ปฏิรูปครอบครัว" ของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า "จุด
กำเนิดของปัญหาสังคมจำนวนมาก ล้วนมีสาเหตุเกิดขึ้น เนื่องจากครอบครัวปราศจากความรัก
ความเข้าใจ ความผูกพัน และความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบของพ่อและแม่อย่างที่เราควรจะเป็น"
ซึ่งหมายความว่า ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการวางรากฐานความคิดที่ดีและแนวพฤติกรรม
ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ให้กับสมาชิกในสังคม เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เห็นว่า ปัจจุบันสังคมไทย
กำลังเผชิญหน้ากับ "วิกฤตครอบครัวยุคใหม่" สังคมไทยจึงควรมี "การปฏิรูปครอบครัว" เพื่อ
รื้อฟื้นสภาพครอบครัวให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะป้องกันให้การเจริญเติบโต
ของประเทศไม่เกิดลักษณะแบบ "กลวงภายใน"

ปัจจัยความอยู่รอดทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดให้สภาพครอบครัวแตกต่างไปจากเดิม การเคลื่อนย้ายจากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมกึ่งอุตสาหกรรม การอพยพแรงงานจากชนบท ทำให้โครงสร้างและความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยเปลี่ยนไป และเข้าสู่สถานการณ์ที่เรียกว่า “วิกฤตครอบครัวล่มสลาย” ครอบครัวไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังต่อไปนี้คือ

- (1) หลายครอบครัวในชนบทพ่อแม่ไปทำงานในเมือง ทั้งลูกไว้กับปู่ย่า ตายายในชนบท เด็กขาดที่พึ่งและขาดผู้นำครอบครัว ขาดความรัก ขาดความอบอุ่น
- (2) หลายครอบครัวทั้งสามีภรรยา ต่างต้องทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อหารายได้ให้มากที่สุด ทำให้มีเวลาใช้ชีวิตร่วมกันน้อยลง ครอบครัวบางรายต้องแยกกันอยู่เพื่อหาเลี้ยงชีพ เพราะภาวะบังคับทางเศรษฐกิจ
- (3) การที่ทุกคนมุ่งเน้นที่การทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินมากที่สุดทำให้การใช้เวลาในครอบครัวน้อยลง ความเครียดมีมากขึ้น เกิดปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง หรือเด็กได้รับการเลี้ยงดูโดยใช้ทรัพย์สินของมากกว่าความอบอุ่นทางใจ อันก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา
- (4) ปัจจัยด้านค่านิยมสังคมไทยที่เป็น สังคมวัตถุนิยม หรือสังคมบริโภคนิยม ให้คุณค่าแก่ทรัพย์สินสมบัติและความมั่งคั่งสูง คนในเมืองต่างดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งงานที่มีเงินมาก ๆ เกิดค่านิยมวัดคุณค่าคนทีผลของงาน ใครทำงานและร่ำรวยมากก็ได้รับการยกย่อง ในสังคมมีการแข่งขันกันสูง แม้กระทั่งเด็กนักเรียนมีเป้าหมายเพียงเพื่อให้เรียนจบออกมามีความรู้ที่ทำงานได้เงินมากกว่าคนอื่น เป็นต้น
- (5) คนหนุ่มสาวละทิ้งครอบครัวในชนบท เพื่อหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น คนจำนวนหนึ่งแสวงหาทรัพย์สินด้วยวิธีง่ายที่สุดในสังคมเมืองโดยไม่ได้ใส่ใจในเรื่องของศีลธรรมและความถูกต้อง ผู้หญิงจากหลายหมู่บ้านทางภาคเหนือยินดีเข้ามาขายบริการทางเพศและส่งเงินกลับให้ครอบครัว
- (6) การดำเนินชีวิตมุ่งเน้นความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ส่งผลทำให้สังคมไทยให้ความสำคัญกับคน เป็นเพียงผู้ที่ทำให้มีผลผลิตเท่านั้น ก่อให้เกิดการเห็นคุณค่าคนบนพื้นฐานใหม่คือ “ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน” สังคมไทยจึงเป็นสังคมแบบปากกัดตีนถีบ คนแข่งขันกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ค่านิ่งถึงจิตใจกันน้อยลง
- (7) ลักษณะอุปนิสัยคนไทยชอบที่ รักความสะดวกสบาย ไม่ชอบการรับผิดชอบมาก ทำให้มีแนวโน้มสูงต่อการรับอิทธิพลและเลียนแบบกัน ไม่ต้องผูกพันตัวในการแต่งงาน ทำให้สายใยเชื่อมโยงของครอบครัวบอบบางลง กล่าวคือ สายใยที่เชื่อมระหว่างชาย (สามี) ต่อ หญิง (ภรรยา) และสายใยที่เชื่อมระหว่างชาย (บิดา) ต่อลูกบอบบางแตกหักง่าย พ่ออาจละทิ้ง

แม่และลูกออกจากบ้านไปอย่างง่าย ๆ เพราะไม่มีความผูกพันที่เหนียวแน่นพอ (เกรียงไกร เจริญวงศ์ศักดิ์, 2540 : 12)

จากสภาพการณ์ของครอบครัวไทยดังกล่าว อาจถือได้ว่าครอบครัวอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญที่นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาเด็กขาดความอบอุ่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาความรุนแรงของครอบครัว ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชน ปัญหาการติดสารเสพติด ปัญหายาบ้า และปัญหาการก่อคดีอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นถึงเวลาที่คน “ทุกคน” ในสังคมไทยควรหันกลับมาวิเคราะห์บทบาทที่แท้จริงของตนเองที่มีต่อครอบครัวว่าจะต้องมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ (สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม., 2540 : 218 – 220)

6) ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

สภาวะสถานการณ์ประเทศไทยในปัจจุบัน กระแสค่านิยม และวัฒนธรรมของคนไทยเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมและวัฒนธรรมการซื้อสินค้าบริโภคและอุปโภค การรับประทานอาหาร การแต่งกาย และรวมถึงสถานที่ซื้อสินค้า ซึ่งที่กล่าวมานี้เป็นตัวแปรและตัวชี้วัดที่สำคัญยิ่ง และยังส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของระดับประเทศที่สามารถนำมาวัดการเปลี่ยนแปลงการค้าระดับประเทศได้อีกด้วย

ค่านิยมการเลือกสถานที่ซื้อสินค้าของไทยปัจจุบันเปลี่ยนไปมาก จากเดิมลักษณะการซื้อสินค้าของคนไทยจะซื้อตามร้านขายของชำที่ตั้งอยู่ตามสถานที่ชุมชนต่างๆ หรือในตลาดขายสินค้าซึ่งเป็นศูนย์รวมสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภคหลากหลายชนิด และราคาค่อนข้างย่อมเยา แต่ปัจจุบันลักษณะการซื้อสินค้าของคนไทยเปลี่ยนไปโดยหันมาเลือกซื้อสินค้าตามห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่หรือซูเปอร์มาร์เก็ตแทนการซื้อสินค้าตามท้องตลาดหรือร้านขายของชำ ทั้งนี้มีสาเหตุจากกลยุทธ์การบริหารจัดการหรือกลยุทธ์การตลาด ของกลุ่มธุรกิจห้างสรรพสินค้า อาทิ

1) การขยายตัวของกลุ่มธุรกิจห้างสรรพสินค้า ที่จากเดิมดำเนินธุรกิจอยู่แต่ในท้องที่ ที่มีกำลังการซื้อที่ดี หรือ ที่อยู่ในย่านของความเจริญเช่นในเมืองใหญ่เท่านั้น แต่ปัจจุบันห้างสรรพสินค้าเกิดการแข่งขันทางธุรกิจกันมากจึงเกิดการขยายอาณาเขตสาขาธุรกิจของตนเอง ออกนอกเขตเมืองหันมาตั้งสาขามากตามต่างจังหวัดเพิ่มเพื่อความอยู่รอด และเพื่อแสดงศักยภาพของธุรกิจ

2) ห้างสรรพสินค้าเป็นศูนย์รวมสินค้าทุกชนิด ทั้งสินค้าที่ผลิตในประเทศไทย และสินค้าสั่งนำเข้าจากต่างประเทศ

3) ราคาสินค้าของห้างสรรพสินค้า ดิทรายขายนั้นถูกกว่าท้องตลาดในชุมชน และร้านขายของชำเหมาะกับการซื้อสินค้าจำนวนมากๆ

4) ลักษณะตั้งราคาสินค้า ห้างสรรพสินค้าจะขายสินค้า 2 รูปแบบในสถานที่เดียวคือขายราคาปลีก และราคาส่ง ที่ผู้ซื้อเลือกซื้อได้ตามสะดวก ซึ่งเป็นการตั้งราคาแบบเหยื่อล่อ การตั้งราคาแบบจิตวิทยา การตั้งราคาแบบงูใจ การตั้งราคาลักษณะนี้สามารถนำมาใช้ได้กับคนไทย

5) ความสะดวกสบายในขณะที่เดินเลือกซื้อสินค้า ความสะดวกสบายที่ห้างสรรพสินค้าจัดสวัสดิการให้กับลูกค้า หลักการใช้กลยุทธ์การตลาด คือ

- รูปแบบการจัดวางสินค้า ลูกค้าเดินเลือกซื้อสินค้าได้ตามสะดวก
- บรรยากาศในห้างสรรพสินค้า ห้างสรรพสินค้าทุกแห่งจะติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ทำให้เดินเลือกซื้อได้อย่างสบายใจอากาศไม่ร้อนทำให้บรรยากาศในห้างไม่แออัด
- ศูนย์รวมสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ศูนย์เครื่องเล่นของเด็ก สวนสัตว์ สวนน้ำ สวนสนุก ศูนย์อาหาร ซึ่งเป็นจุดสนใจหนึ่งของผู้ปกครองพาเด็กๆ มาเที่ยวพักผ่อน และเดินซื้อสินค้าในสถานที่เดียวกันในวันเดียว

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ห้างสรรพสินค้าในยุคของการค้าเสรี เข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตค่านิยมเดินห้างของคนไทยได้มาก ซึ่งห้างสรรพสินค้าชื่อดัง อาทิ ห้างบิ๊กซี แม็คโคร เทสโก้ โลตัส คาร์ฟูร์ ทั้ง 4 บริษัทมีสาขามากกว่า 30 สาขาซึ่งเป็นห้างที่ทำการค้าแบบค้าปลีกและค้าส่งที่ราคาถูกทั้งสิ้น และห้างเดอะมอลล์ ที่มีไม่กี่แห่งในประเทศไทยแต่สาขาแต่ละสาขามีขนาดใหญ่และมีศักยภาพและเป็นศูนย์รวมทุกอย่างในสถานที่เดียว การขยายสาขาของห้างสรรพสินค้ามากมายในประเทศนั้นทำให้ลักษณะการซื้อสินค้าของคนไทยเปลี่ยนไป โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ต่างจังหวัดนิยมมาซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้ากันมาก สาเหตุเพราะสินค้าในห้างราคาถูกกว่าตามท้องตลาดในชุมชน และผนวกกับบรรยากาศในห้างและสิ่งอำนวยความสะดวก ห้างสรรพสินค้ายักษ์ใหญ่ทั้ง 5 บริษัทนี้เป็นห้างที่มีนักลงทุนเป็นชาวต่างชาติรวมอยู่ด้วย

ผู้จัดการห้างเทสโก้ โลตัส และ ห้างบิ๊กซี กล่าวว่า “ การที่ประเทศไทยเปิดการค้าเสรีนี้ ทำให้ห้างสรรพสินค้าขยายสาขาเพิ่มขึ้น จะสร้างประโยชน์ให้กับผู้บริโภค เพราะทำให้สินค้ามีราคาถูกลง ทำให้ผู้บริโภคได้ซื้อสินค้าที่มีปริมาณที่มากกว่าราคาถูกเป็นการลดค่าใช้จ่ายได้ระดับ

หนึ่งด้วย" (ตลาด : "กลยุทธ์ล้างภาพค้าปลีกพันธุ์เทศ". ฐานเศรษฐกิจ. 5-7 กรกฎาคม 2544 , หน้า17.)

จากอิทธิพลของดังกล่าวทำให้ค่านิยมและวัฒนธรรมการซื้อสินค้าของคนไทย ที่หันมาเดินซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า ทำให้ส่งผลกระทบต่อร้านขายของชำตามท้องตลาดชุมชนหรืออยู่โซนที่ห้างสรรพสินค้าตั้งอยู่ขาดทุน ประเทศเสียดุลการค้าเพราะผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการเป็นชาวต่างชาติ การใช้จ่ายของคนไทยพุ่งเพิ่มขึ้น

4.1.2บริบทระดับท้องถิ่น

1) ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน / ชุมชน

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่3 ที่มาของบ้านหนองขอนสาเหตุเพราะในบริเวณหมู่บ้านมีหนองน้ำอยู่มีน้ำขังตลอดทั้งปี และในหนองน้ำมีขอนไม้อยู่จำนวนมากทั้งในหนองน้ำและรอบๆบริเวณหนองน้ำ ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่าบ้านหนองขอนเพราะสภาพป่าไม้ในหมู่บ้านหนองขอนแต่ก่อนอุดมสมบูรณ์มากเป็นป่าที่ผสมกับป่าห้วยคาทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านติดภูเขาสะเดา และภูเขาพริก

กลุ่มคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่เมื่อปี พ.ศ.2445 หรือประมาณเมื่อ 100 กว่าปีมาแล้ว จำนวนคนที่เข้ามาอยู่ประมาณ 3 คน ที่ได้เข้ามาบุกเบิกที่ทำกินคือ

พ่อใหญ่โต, พ่อใหญ่ขาว, พ่อใหญ่แถมและครอบครัว

ที่มีถิ่นฐานเดิมมาจากบ้านวังกรวด ตำบลกุดน้อย อำเภอสีคิ้ว, บ้านสูงเนิน อำเภอสูงเนิน โดยเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกินมีอาชีพหลักคือทำไร่ ทำสวน ทำนา เส้นทางคมนาคมติดต่อกับหมู่บ้านข้างเคียงเป็นทางเกวียนการเดินทางไม่สะดวก เส้นทางแคบๆ ไม่มีไฟฟ้าใช้ พื้นที่ทำการเกษตร และที่อยู่อาศัยยังเป็นพื้นที่ของราชพัสดุ เรือนจำกลางคลองไผ่ดูแลอยู่

มีการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค สิ่งแรกที่ได้รับการปรับปรุงจากหน่วยงานราชการคือปรับปรุงถนนที่เป็นทางคมนาคมเชื่อมกับหมู่บ้านรอบ จากทางเกวียนเป็นถนนลูกรัง เมื่อ พ.ศ. 2525 และไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2534 ระบบประปาหมู่บ้านสร้างใช้เมื่อ พ.ศ. 2537

2) สภาพปัจจุบัน

ระบบนิเวศของหมู่บ้านหนองขอน ปัจจุบัน อาณาเขตพื้นที่ติดต่อกับ

ทิศตะวันตก ติดกับหมู่บ้านเกตุทิพย์ หมู่ที่ 8 ตำบลคลองไผ่

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านใหม่สำโรง ตำบลลาดบัวขาว
 ทิศเหนือ มีเขาสะเดากั้นระหว่างหมู่บ้านหนองห่าน ตำบลหนองหญ้าขาว
 ทิศใต้ ติดกับหมู่บ้านหนองบัว ตำบลลาดบัวขาว
 (แผนที่หมู่บ้านหนองขอน ปรากฏที่ภาคผนวก ก. แผนที่หมู่บ้าน)

ลักษณะประชากร

หมู่บ้านหนองขอน มีจำนวนครัวเรือน 128 ครัวเรือน มีบ้าน 128 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 654 คน เพศชาย 290 คน เพศหญิง 364 คน กลุ่มอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 18 ปี – 50 ปี

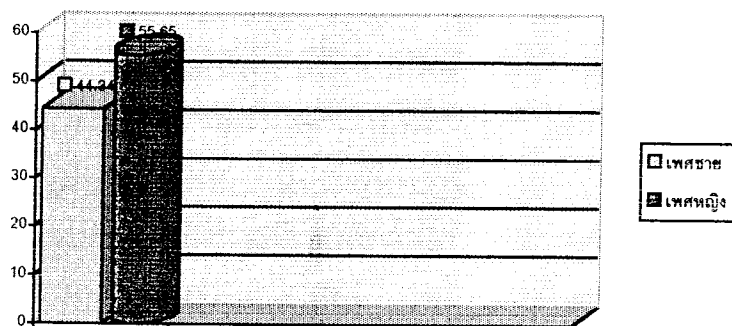
ตารางที่ 4.1: จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามลักษณะของประชากร

ลักษณะของประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	290	44.34
- หญิง	364	55.57
2. อายุ		
1 วัน - 3 ปีเต็ม	17	2.6
3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	41	6.26
6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	59	9.02
12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	36	5.50
15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	35	5.35
18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	300	45.87
50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	127	19.41
60 ปี 1 วันขึ้นไป	39	5.96

จากตารางที่ 4.1 จำนวนประชากร โดยรวมเมื่อนำมาแยกตามกลุ่มเพศ และอายุ แล้วสามารถเปรียบเทียบออกมาเป็นอัตราร้อยละ

เพศชายที่อยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 55.57 ของจำนวนเพศหญิงและเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 44.34 ของจำนวนเพศชาย ซึ่งเปรียบเทียบได้จากตาราง

ระดับอายุของประชากรทั้งหมดของหมู่บ้านหนองขอน โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ที่วัย 18 ปี 1 วัน – 50 ปีเต็ม คิดเป็นร้อยละ 45.87

แผนภูมิที่ 4.1: การเปรียบเทียบจำนวนประชากรเมื่อคิดเป็นร้อยละจากจำนวนแยกตามเพศ ดังนี้ จากเพศชาย 290 คน และ เพศหญิง 364 คน จากจำนวนทั้งหมด 654 คนที่อยู่ในหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 โดยใช้ข้อมูลตัวเลขจากตารางที่ 1

แผนภูมิที่ 4.2 : การเปรียบเทียบจำนวนของวัยประชากรแต่ละวัยของประชากรในหมู่บ้านหนองขอน โดยใช้จำนวนข้อมูลตัวเลขจากตารางที่ 4.1

ประชากรที่อยู่ในการอุปการะจากหน่วยสงเคราะห์ ในหมู่บ้านหนองขอนมีดังนี้

ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีฐานะยากจน จำนวน 4 คน

การประกอบอาชีพหลักของประชากรหมู่บ้านหนองขอน

อาชีพทำนา / ทำไร่	จำนวน	60	ครอบครัว
อาชีพทำสวน	จำนวน	5	ครอบครัว
อาชีพค้าขาย	จำนวน	9	ครอบครัว
อาชีพรับราชการ	จำนวน	4	ครอบครัว

อาชีพรับจ้าง	จำนวน	50	ครอบครัว
อาชีพเลี้ยงวัวนม / วัวเนื้อ	จำนวน	7	ครอบครัว
อาชีพทำนาแต่ไม่มีที่เป็นของตัวเอง		7	ครอบครัว

ครอบครัวที่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง

จำนวน 1 – 5 ไร่	มีจำนวน	35	ครอบครัว
6 – 10 ไร่	มีจำนวน	30	ครอบครัว
11 – 12 ไร่	มีจำนวน	15	ครอบครัว
21 – 50 ไร่	มีจำนวน	20	ครอบครัว
50 ไร่ขึ้นไป	มีจำนวน	11	ครอบครัว

ที่ดินที่ยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ จำนวน 120 ครอบครั้ว รวม 2,600 ไร่ เพราะที่ดินของหมู่บ้านยังเป็นที่ดินของราชพัสดุ

การศึกษาของประชากรหมู่บ้านหนองขอน

ณ ปัจจุบันที่ได้สำรวจในพื้นที่หมู่บ้านหนองขอนมีประชากรที่อยู่ในวัยเรียน / วัยศึกษา และกำลังเรียน / ศึกษาอยู่หลายระดับที่ไปศึกษานอกหมู่บ้าน

ระดับมัธยมศึกษา	40	คน
ระดับศึกษาผู้ใหญ่	15	คน
ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา	7	คน

โรงเรียนระดับประถมที่มีในหมู่บ้าน ชื่อ โรงเรียน เกษี โคราซอนุสรณ์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2523 มีครูทั้งหมด 7 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี

วิชาเอกที่ครูผู้สอนจบมาคือ

วิชาเอกประถมศึกษา	2	คน
วิชาเอกสังคมศึกษา	1	คน
วิชาเอกพลศึกษา	2	คน
วิชาเอกแนะแนว	1	คน
วิชาเอกบริหารการศึกษา	1	คน

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนระดับชั้นอนุบาล และชั้นประถม

ชั้นอนุบาล 1	มี	1	ห้อง
--------------	----	---	------

	มีเด็ก	11	คน
ชั้นอนุบาล 2	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	14	คน
ชั้น ป.1	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	28	คน
ชั้นป.2	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	14	คน
ชั้นป.3	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	13	คน
ชั้นป.3	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	16	คน
ชั้นป.4	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	16	คน
ชั้นป.5	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	14	คน
ชั้นป.6	มี	1	ห้อง
	มีเด็ก	14	คน
รวมทั้งสิ้น		150	คน

แหล่งน้ำในหมู่บ้านหนองขอน

ปัจจุบันในหมู่บ้านหนองขอนมีแหล่งน้ำที่นำมาใช้ในหมู่บ้านมี 3 แหล่ง

1. สระน้ำในหมู่บ้าน จำนวน 8 สระ ที่มีปริมาณน้ำให้ใช้ได้ตลอดทั้งปี
2. บ่อบาดาล จำนวน 1 บ่อ ที่มีปริมาณน้ำให้ใช้ได้ตลอดทั้งปี

น้ำซับจากภูเขาพริก ที่ได้ใช้ร่วมกับหมู่บ้านเกษตรทิพย์ ที่นำมาใช้ในรูปแบบระบบประปาหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.2 : แสดงจำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำจำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี	ไม่ตลอดปี
สระน้ำ	8 สระ	✓	
บ่อน้ำบาดาล	1 บ่อ	✓	
บ่อน้ำซับ	1 บ่อ	✓	

ระบบสาธารณูปโภค

หมู่บ้านหนองขอนมีการปรับปรุงสร้างถนนลูกรัง เมื่อ พ.ศ. 2525 ยาว 3,600 เมตร

มีการปรับปรุงตัดถนนลาดยางในหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2539 ยาว 500 เมตร

ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2534

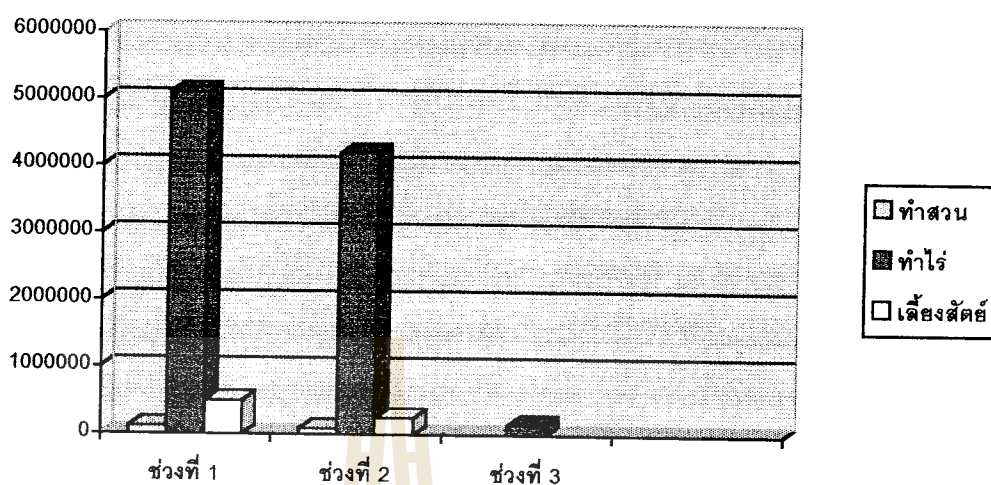
มีระบบประปาหมู่บ้านใช้เมื่อ พ.ศ. 2537

3) ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านหนองขอนมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด 3,650 ไร่ เป็นที่นา 150 ไร่ เป็นที่ทำสวน 200 ไร่ และพื้นที่ทำไร่ 3,200 ไร่

ตารางที่ 4.3 : ผลผลิตที่ได้จากการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ของหมู่บ้านหนองขอน

อาชีพ	จำนวนผู้ผลิต(ครอบครัว)	ผลผลิตรวมทั้งหมู่บ้าน (บาท/ปี)
ทำสวน		
ทำสวนมะม่วง	4	120,000
ทำสวนน้อยหน่า	3	85,000
ทำไร่		
ไร่มันสำปะหลัง	60	5,100,000
ไร่ข้าวโพด	20	4,200,000
ไร่อ้อย	1	150,000
เลี้ยงสัตว์		
เลี้ยงวัวนม	2	500,000
เลี้ยงวัวเนื้อ	5	250,000

แผนภูมิที่ 4.3 : การเปรียบเทียบรายได้ผลผลิตโดยรวมของหมู่บ้านหนองขอน โดยเปรียบเทียบจากข้อมูลตารางที่ 4.3 แสดงผลผลิตที่ได้จากการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ จากแผนภูมิกราฟแท่งแสดงให้เห็นถึงรายได้แต่ละอาชีพ/ปี ของประชากรบ้านหนองขอน ซึ่งจะเห็นได้ว่าอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับประชากรบ้านหนองขอนได้มากที่สุด คือ อาชีพทำไร่มันสำปะหลัง ในรูปกราฟแท่งที่ 2 ของช่วงที่ 1 ถัดมาอาชีพทำไร่ข้าวโพดในกราฟแท่งที่ 2 ของช่วงที่ 2 อาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชากรบ้านหนองขอนถัดลงมาคือ อาชีพเลี้ยงวัวนม ในกราฟแท่งที่ 3 ของช่วงที่ 1 ทั้งนี้จากการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบในครั้งนี้อาชีพที่มีรายได้รวมน้อยนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ทำอาชีพด้วยจึงทำให้ตัวเลขของรายได้ดูน้อย

รายได้ของประชาชนในหมู่บ้านต่อปีในแต่ละครอบครัว โดยการสรุปรวมทั้งหมดของหมู่บ้านหนองขอนประมาณได้ดังนี้

10,001 – 20,000	บาท	จำนวน	5	ครอบครัว
20,000 – 30,000	บาท	จำนวน	43	ครอบครัว
30,001 – 50,000	บาท	จำนวน	30	ครอบครัว
50,001 – 100,000	บาท	จำนวน	50	ครอบครัว

4) ด้านวัฒนธรรม / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / คณะกรรมการ การปกครอง

หมู่บ้านหนองขอนมีวัด 1 แห่ง ชื่อวัดหนองขอนนวมาราม มีพระ 2 รูป มีเด็กวัด 2 คน

การทำงาน หรือ งานประเพณีของหมู่บ้านหนองขอน

ตารางที่ 4.4 : ปฏิทินการกำหนดการงานบุญ งานประเพณีประจำปี

เดือนกำหนดการ	งานบุญ /งานประเพณี
มกราคม	วันขึ้นปีใหม่
กุมภาพันธ์	วันมาฆบูชา
เมษายน	วันสงกรานต์ บุญกลางบ้านเลี้ยงศาลตาปู่
พฤษภาคม	วันฉัตรมงคล วันพืชมงคล วันวิสาขบูชา
กรกฎาคม	วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา
สิงหาคม	วันแม่
ตุลาคม	วันออกพรรษา ตักบาตข้าวสารอาหารแห้ง
พฤศจิกายน	วันลอยกระทง
ธันวาคม	วันพ่อ วันรัฐธรรมนูญ

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ด้านการแพทย์แผนไทย : หมอสมุนไพรมห้อย

นายสถิตย์ แพงโพธิ์ อายุ 45 ปี ประสบการณ์ 10 ปี

ที่อยู่ติดต่อได้ 21 / 1 หมู่ที่ 3 หมู่บ้านหนองซอน ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ด้านองค์กรชุมชน : กองทุนส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่พื้นเมือง

กิจกรรมของกลุ่มคือ ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2543

ประธานกลุ่มชื่อ นายประคอง รัตนมณีกุล อายุ 51 ปี

ที่อยู่ติดต่อได้ 233 / 3 หมู่ที่ 3 หมู่บ้านหนองซอน ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (30340) โทรศัพท์ 044-436000

จำนวนสมาชิกเริ่มก่อตั้ง 26 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 60 คน

กลุ่มมีทุนเริ่มก่อตั้ง 2,300 บาท ปัจจุบันกลุ่มมีทุน 102,300 บาท

ผู้ที่ราษฎรในหมู่บ้านหนองซอน ให้ความเคารพนับถือ ได้แก่

1. นายเจน เรืองจันทิก (ผู้ใหญ่บ้านหนองซอนคนปัจจุบัน)
2. นายคงคา แก้ววิเศษ (สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองไผ่)
3. นายอนัน อนันตชัยกุล (อดีตผู้ใหญ่บ้านหนองซอน)

4. นายสมหมาย ต้องกระโทก (สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองไผ่)

คณะกรรมการหมู่บ้านหนองขอน

ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายเจน เรื่องจันทิก

การศึกษาสูงสุด ป.4

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายเจริญ พุนจันทิก

การศึกษาสูงสุด ป.4

คณะกรรมการหมู่บ้านหนองขอน

1. นายเจน เรื่องจันทิก

2. นายอุดม หันขุนทด

3. นายเจริญ พุนจันทิก

4. นายคงคา แก้ววิเศษ

5. นายสมชาย รัตนมณีกุล

6. นายประคอง รัตนมณีกุล

7. นางเจือ อัดจันทิก

8. นางสุคใจ เรื่องจันทิก

สมาชิก อบต. ในหมู่บ้านหนองขอน

1. นายคงคา แก้ววิเศษ

2. นายสมหมาย ต้องกระโทก

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3

1. นายคงคา แก้ววิเศษ ประธาน

2. นายเจน เรื่องจันทิก รองประธาน

3. นางมาลี เขตสูงเนิน เลขานุการ

4. นางเจือ อัดจันทิก เภรัญญิก

5. นายสมควร รัตนมณีกุล ประชาสัมพันธ์

6. นายสมชาย ต้องกระโทก ตรวจสอบภายใน

7. นางอัญชลิ นิจันทิก ตรวจสอบภายใน

8. นายปรีชา การบรรจง กรรมการ

9. นายอุดม หันขุนทด กรรมการ

10. นายวิเชียร อ่อนสิงห์ กรรมการ

11. นายคณิต เขตสูงเนิน	กรรมการ
12. นางทองแมน ทึกขุนทด	กรรมการ
13. นางละไม สุตรขุนทด	กรรมการ
14. นางสุคใจ เขียนลำโรง	กรรมการ
15. นายเสน่ห์ สาศร์จันทิก	กรรมการ

4.2 ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

4.2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

1) ผลการประเมินหน่วยระบบ A (หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้)

1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติจากการสัมภาษณ์และเปิดเวทีในหมู่บ้าน

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านพบว่า มีความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้าน คือ เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดทำขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มีฐานะยากจนและขาดเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองให้เกิดขึ้น โดยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว รวมถึงการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง

2) เงินจำนวน 1 ล้านบาท

จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านพบว่า ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเงิน 1 ล้านบาท ในระยะแรก ครั้งนี้ คือ เป็นเงินได้เปล่าจากรัฐบาลโดยแบ่งให้ครอบครัวละเท่า ๆ กัน ต่อมาผู้นำชุมชนจึงได้เรียกประชุมหัวหน้าครัวเรือนในหมู่บ้านเพื่อเปิดเวทีประชุมเพื่อจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้น และทางหน่วยงานของรัฐได้เข้ามาชี้แจงและให้ความรู้เกี่ยวกับเงิน 1 ล้านบาท ที่รัฐบาลอนุมัติให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทว่าจะนำเงินไปใช้ในกรณีใดได้บ้าง ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจมากขึ้น ว่าเป็นเงินที่รัฐบาลให้มาเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ในชุมชนและตั้งเป็นกองทุนหมู่บ้าน โดยเลือกคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อจัดตั้งระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านร่วมกับสมาชิกกองทุน ฯ และมีการประชุมสมาชิกเพื่อชี้แจงระเบียบต่าง ๆ ให้สมาชิกทราบว่าเงินที่รัฐบาลจัดสรรมานั้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ซึ่งมีนักศึกษาตาม โครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นผู้ติดตามและประเมินผลให้ทางสถาบันการศึกษาได้ทราบทุกเดือน

3) คณะกรรมการ

จากการสำรวจและการสัมภาษณ์พบว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่นั้นไม่เข้าใจการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เพราะคณะกรรมการในหมู่บ้านส่วนมากไม่เข้าใจในการดำเนินงานว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เมื่อพัฒนาการอำเภอได้เข้ามาชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ปรากฏว่าคณะกรรมการมีความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้นและการดำเนินงานมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

4) ผู้สมัครขอกู้

จากการเก็บข้อมูล สมาชิกที่ยื่น โครงการขอกู้เงิน ประมาณร้อยละ 50% ของสมาชิกทั้งหมด และการอนุมัติต้องได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งบ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีสมาชิกที่ยื่น โครงการขอกู้เงินจำนวน 91 รายและ ได้รับการอนุมัติเงินกู้จำนวน 52 ราย

5) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน

ผู้กู้เข้าใจในระเบียบการชำระเงินคืน ว่าเงินที่ผู้กู้ชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยนั้นเงินต้นทั้งหมดให้สมาชิกในหมู่บ้านได้กู้ยืมไปประกอบอาชีพ ส่วนดอกเบี้ยก็จะจัดสรรตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านที่ได้จัดตั้งไว้

4.2.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A

1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน

จุดเด่น คือ คณะกรรมการประชุมร่วมกันและมีมติ 3 ใน 4 ของคณะกรรมการทั้งหมดจำนวน 15 คนว่าจะอนุมัติให้ใครเป็นผู้กู้โดยพิจารณาคุณสมบัติ ดังนี้

- ก. ความสามารถในการชำระหนี้คืน
- ข. ความขยันอดทนในการทำงาน
- ค. ความซื่อสัตย์
- ง. โครงการที่ยื่นกู้ เพื่อนำไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ หรือบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน

จ. หลักคำประกันที่เป็นบุคคลหรือทรัพย์สิน

จุดด้อย คือ ผู้ที่มีสภาพคล่องทางการเงินน้อยหรือผู้ที่มีฐานะยากจนจะได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการให้กู้เงินจำนวนน้อยกว่าผู้มีสภาพคล่องทางการเงินที่ดีกว่าซึ่งตา

ความเป็นจริงผู้ขอกู้ยืมมีความขยันและสามารถนำเงินกู้ไปปฏิบัติตามโครงการได้จริง ซึ่งจากการพิจารณาโครงการคณะกรรมการชุดแรกยังกล่าวว่า ผู้ที่มีฐานะยากจนจะไม่มีนำเงินส่งคืนกองทุนได้ ทำให้สมาชิกบางรายเกิดความไม่พอใจในผลการพิจารณาเงินกู้ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน

จุดเด่น คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในตำแหน่งเหรัญญิก และเลขานุการได้ร่วมกันจัดเก็บเอกสารและดูแลรักษาเงินกองทุนรายได้ของกองทุนและเงินอื่น ๆ จัดทำบัญชีอย่างรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุด และเมื่อได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานของรัฐ และบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านได้เข้ามาแนะนำส่งเสริม ทำให้เหรัญญิกและเลขานุการมีความสนใจในการเข้าร่วมประชุม อบรม รวมถึงการปฏิบัติตามคำแนะนำในด้านการจัดทำบัญชีได้อย่างถูกต้องตามกระบวนการจัดทำบัญชีตามระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

จุดด้อย คือ คณะกรรมการที่มีหน้าที่จัดทำบัญชีขาดประสบการณ์ในการทำบัญชีส่งผลให้การทำงานเกี่ยวกับการทำบัญชีกองทุนมีอุปสรรคและไม่มีความกระตือรือร้นในการจัดทำบัญชีหากขาดการกระตุ้นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3) กระบวนการในการรับชำระหนี้

จุดเด่น คือ ในการชำระหนี้คืนเงินกู้ของสมาชิกต้องไปชำระที่ธนาคาร โดยผ่านบัญชีธนาคารแล้วนำใบเสร็จชำระหนี้มายื่นต่อคณะกรรมการ โดยที่เงินนั้นไม่ต้องผ่านมือคณะกรรมการเพื่อเป็นการป้องกันการทุจริตของคณะกรรมการ

จุดด้อย คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการชำระคืนเงินกู้ให้แก่สมาชิก เพราะสมาชิกบางรายคิดว่าต้องคืนเงินกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

4.2.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A

1) ผลโดยตรง (Immediate Result)

ก. จำนวนผู้กู้ บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา มีสมาชิกผู้ขอู้ จำนวน 91 คน

ข. ยอดเงินให้กู้ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้อนุมัติเงินกู้ทั้งหมด 950,000 บาทถ้วน โดยอนุมัติเงินให้กู้ต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท

จุดเด่น คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกยื่นโครงการขอกู้ในจำนวนเงินได้ตามต้องการ แต่ไม่เกินรายละ 20,000 บาท จากการเก็บข้อมูลพบว่า สมาชิกให้ความสนใจในการยื่นเสนอโครงการขอกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกมีเงินทุนในการประกอบอาชีพ

จุดด้อย คือ ในการยื่นเสนอโครงการขอกู้เงินสมาชิกไม่สามารถพิจารณาให้ได้ทั้งหมด และการอนุมัติยอดเงินกู้บางรายได้เงินไม่ตรงตามคำขอ

2) ผลกระทบทางอ้อม (Indirect Impact) พบว่า

ก. กองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพและความเข้มแข็ง พบว่าจากการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านขึ้นมาทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสังคม ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคีกันมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น มีเงินหมุนเวียนในหมู่บ้านจำนวนมาก ด้านสิ่งแวดล้อม หมู่บ้านมีความสะอาดถูกสุขลักษณะ

ข. ท้องถิ่นมีเครือข่ายการเรียนรู้ พบว่ากองทุนหมู่บ้านมีเครือข่ายการเรียนรู้จากชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกัน และจากการเข้าฝึกอบรมจากหน่วยงานของภาครัฐ

ค. ท้องถิ่นมีเครือข่ายการตลาด พบว่า ผู้กู้ได้ติดต่อค้าขายกับชุมชนใกล้เคียง

จ. ท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้กู้ ผู้กู้ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางที่จะมาเอาเปรียบ

ทำให้ได้แนวคิดที่จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนในหมู่บ้านทางด้านเศรษฐกิจได้

จุดเด่น คือ ประชาชนในหมู่บ้านมีความสามัคคี และมีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น

จุดด้อย คือ ชุมชนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้าน

4.2.4 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

1) ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัวของหน่วยระบบ B

1.1) ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้กู้

จุดเด่น คือ เดิมผู้กู้มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในอาชีพที่ได้ขอยื่นโครงการนั้นมาก่อนแล้วจึงมีความมั่นใจว่า การประกอบอาชีพตามโครงการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และสามารถชำระคืนเงินกู้ได้ทั้งหมด ทันเวลาที่กำหนดได้

จุดด้อย คือ ผู้กู้ไม่ศึกษาหาความรู้และวิธีการใหม่ ๆ เพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงกิจการที่ตัวเองดำเนินการ รวมถึงการขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งผลให้ผลการดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายไว้

2) ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B

2.1) การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้ดูแลราย

จุดเด่น คือ ผู้ดูแลทำการประกอบอาชีพตามกระบวนการอย่างถูกวิธี ก็จะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

จุดด้อย คือ ผู้ดูแลไม่มีการพัฒนาวิธีการและกระบวนการ รวมถึงเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ผลผลิตที่ดีขึ้นและมีคุณภาพมากขึ้น

2.2) การหาตลาดที่ดี

จุดเด่น คือ มีพ่อค้าคนกลางมารับสินค้าจากผู้ผลิตโดยตรงและสินค้าบางส่วนได้จำหน่ายทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน

จุดด้อย คือ ด้านการตลาด ขาดการรวมกลุ่มระหว่างผู้ผลิต ทำให้ไม่มีอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง และผู้ผลิตไม่แสวงหาตลาดเพิ่มจากเดิมที่มีอยู่ จึงส่งผลให้ผู้ผลิตเสียโอกาสในการเพิ่มรายได้ หากมีตลาดมารับสินค้าเพิ่มมากขึ้น ผู้ผลิตสามารถเลือกตลาดส่งสินค้าได้และเป็นข้อได้เปรียบในการกำหนดราคาสินค้าได้

2.3) การหาวัตถุดิบที่ดี

จุดเด่น คือ วัตถุดิบส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน และมีบางส่วนที่ต้องนำเข้ามาจากภายนอกหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและปริมาณของผลผลิต

จุดด้อย คือ เนื่องจากวัตถุดิบบางอย่างภายในหมู่บ้านขาดคุณภาพและมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ผลิต

2.4) การจัดทำบัญชี

ผู้มีส่วนมากจัดทำบัญชีไม่เป็นระบบ ไม่สามารถตรวจสอบได้ สาเหตุเพราะผู้ดูแลขาดความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญด้านการจัดทำบัญชีโดยตรง ใช้หลักในการจำ ขาดการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นอุปสรรคในการจัดทำบัญชี จึงทำให้ไม่ทราบถึงต้นทุนการผลิตและผลกำไรที่แท้จริง

2.5) การวิเคราะห์ประเมิน จากการทำกิจกรรมตามโครงการในหมู่บ้าน ทำให้ยังไม่สามารถทราบได้ทั้งหมดว่าผู้ดูแลจะประสบความสำเร็จมากน้อยอย่างไร เนื่องจากผู้ดูแลบางรายยังไม่ได้จำหน่ายผลผลิต

4.2.5 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B

1) ผลโดยตรง (Immediate Result) ได้แก่

จุดเด่น คือ ผู้ดูแลมีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณเดือนละ 1,000 – 2,500 บาท

มีอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพเพิ่มที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ต่อไป และนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตได้ประสบการณ์ในการเรียนรู้กิจการที่ผู้ผู้ดำเนินการ

2) ผลโดยอ้อม (Indirect Impact) ได้แก่

จุดเด่น คือ ครอบครัวของผู้ผู้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง และสามารถดำเนินกิจการของตนเองต่อไปได้ และพบว่าประชาชนส่วนหนึ่งได้กลับคืนถิ่น เนื่องจาก มีกองทุนที่สามารถช่วยเหลือผู้ไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพให้สามารถกู้ยืมได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ และนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตที่เข้าปฏิบัติงานอยู่ในชุมชนมีความรู้ สึกผูกพันกันและทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเกิดความสามัคคี

จุดด้อย คือ ผู้ผู้ทำการประกอบอาชีพแบบไม่จริงจังเท่าที่ควรทำให้ไม่เกิดการ สร้างงานอย่างแท้จริง ทำให้เกิดหนี้สินที่เป็นภาระต่อประชาชนเป็นผลทำให้ระบบเงินกู้ของ นายทุนเกิดสภาพคล่องเมื่อครบกำหนดเวลาที่ต้องชำระเงิน เพราะประชาชนต้องไปกู้ยืมเงินจาก นายทุนนอกระบบมาชำระหนี้สิน ซึ่งเป็นผลมาจากผู้ผู้ไม่ได้นำเงินไปลงทุนจริงหรือเพราะกิจ การที่ลงทุนทำไปไม่เกิดผล และการละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดไปทำงานเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้ กับกองทุน ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรในท้องถิ่นลดน้อยลง

4.3 ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้ผู้

ผลการประมวลเทคนิควิธีการทำธุรกิจของผู้ผู้แต่ละราย ที่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านหนอง ขอน ไปลงทุนประกอบอาชีพ อาทิ อาชีทำไร่ อาชีพเลี้ยงสัตว์ อาชีพค้าขาย สรุปได้ดังนี้

ผลการประมวลการประกอบอาชีพทำไร่ จำนวน 34 ราย โดยใช้แนวคิดเชิงระบบ ซึ่งประกอบ ด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยพิจารณาจากตัวแปร ดังนี้

อาชีพเลี้ยงวัว/ควาย/วัวนม จำนวน 13 ราย

ปัจจัยนำเข้า คือ

- เงินที่กู้มาได้
- เงินทุนส่วนตัว
- สถานที่บริเวณบ้าน และที่สาธารณะ
- วัตถุดิบ ฟางแห้ง อาหารสำเร็จรูปสำหรับวัวนม
- แรงงานภายในครอบครัว

กระบวนการ ที่ดีได้แก่

1. โรงเรือนและอุปกรณ์ที่ใช้เลี้ยงเหมาะสม

2. ให้อาหารที่มีคุณภาพดี และมีสูตรอาหารถูกต้องตามระยะการเจริญเติบโตของวัวนม

3. มีการสุขาภิบาลที่ดี และมีการทำวัคซีนอย่างถูกต้อง

4. มีการดูแลเอาใจใส่อย่างดี

โรงเรือนที่เหมาะสม

การเลือกสถานที่สร้างโรงเรือน ควรเลือกสถานที่สร้างคอกวัว ดังนี้

1. อยู่ในบริเวณที่น้ำไม่ท่วมถึง

2. มีแหล่งน้ำจัดใช้เลี้ยงและให้วัวอย่างเพียงพอและตลอดไป

3. มีการคมนาคมสะดวก มีไฟฟ้าพร้อม โรงเรือนควรอยู่ห่างถนนใหญ่

ที่มีรถบรรทุกวิ่งผ่านเสมอเพื่อขจัดปัญหาเสียงรบกวนจากยานพาหนะ และป้องกันโรคระบาด

อุปกรณ์ที่จำเป็นในการเลี้ยงและรีดนมวัว

1. ที่ให้อาหาร ควรมีภาชนะสำหรับใส่อาหารให้วัวกิน เพื่อไม่ให้อาหารสูญเสียนอกจากนี้ ยังป้องกันการปนเปื้อนจากเชื้อโรคหรือพยาธิบนพื้นดินด้วย

2. ถังใส่น้ำนมดิบ ควรเป็นถังที่ได้มาตรฐานของสหกรณ์โคนม เพื่อป้องกันการปนเปื้อนจากสิ่งต่าง เพราะถ้ามีการปนเปื้อนแล้วจะทำให้ให้น้ำนมดิบบูด และขายไม่ได้

3. เครื่องรีดนม เครื่องรีดน้ำนมเป็นอุปกรณ์เสริมเพราะถ้ารีดนมด้วยมือจะใช้เวลามากทำให้เสียเวลาตรงส่วนนี้ไปโดยเปล่าประโยชน์ และเพื่อป้องกันการปนเปื้อนได้ด้วยเพราะน้ำนมที่ได้จะผ่านท่อคัด แต่ถ้ารีดมือน้ำนมในถังรีดจะไม่มีฝาปิดทำให้มีสิ่งปนเปื้อนได้ง่าย

ผลผลิต ที่ดีด้านคุณภาพและปริมาณ คือ น้ำนมมีคุณภาพสูง ได้มาตรฐานตามเกณฑ์รายได้เพิ่มขึ้น

อาชีพทำการเกษตรพืชไร่ จำนวน 33 ราย

ปัจจัยนำเข้า คือ

- เงินที่กู้มาได้
- เงินทุนส่วนตัว
- สถานที่ ไร่ นา สวน ของตนเองหรือเช่า
- วัตถุดิบ เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ ยาฆ่าแมลง แหล่งน้ำ
- แรงงานภายในครอบครัว และมีการจ้างเป็นบางส่วน

กระบวนการ คือ

- ศึกษาจากเกษตรกรตำบล หรือจากผู้ที่มิประสบความสำเร็จ
- หาตลาดใกล้บ้านและรับซื้อราคาสูง
- หาแหล่งพันธุ์พืชที่มีคุณภาพโดยสอบถามจากเกษตรกรตำบล อำเภอ หรือผู้ที่ปลูกอยู่แล้วหรือผู้ที่กำลังทำอยู่
- การเตรียมสถานที่ปลูก ปรับหน้าดินโดยการไถ พรวนและหว่านเมล็ดพันธุ์
- ทำการรดน้ำ ใส่ปุ๋ย ดูแลรักษา

ผลผลิตที่ได้

- ผลผลิตมีปริมาณมากและมีคุณภาพ

4.4 สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำสารนิพนธ์

4.4.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้ง 5 ข้อ

1) การมีกองทุนหมู่บ้าน ประชาชนในหมู่บ้านหนองขอนได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา 3 กองทุน ก่อนที่จะมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหนองขอนขึ้นอีกตามนโยบายของรัฐบาล หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทซึ่งยังไม่ได้นำไปรวมกับกองทุนใด

2) การมีความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุน จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านว่าในระยะแรก ๆ มีความเข้าใจในระเบียบกองทุนในระดับปานกลาง ถึงน้อยมาก เพราะกองทุนมีระเบียบที่ยุ่งยาก ประกอบกับประชาชนมีความรู้ที่น้อย และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องต่อมาในระยะหลัง ๆ มีการเข้ามาชี้แจงของหน่วยราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทำให้ประชาชนเข้าใจในระเบียบข้อบังคับมากขึ้น ซึ่งจากการใช้แบบสอบถาม ตามแบบ บร. 3 สรุปได้ว่า ประชาชนเข้าใจว่ากองทุนหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นก็เพื่อรองรับนโยบายของรัฐบาลที่จัดสรรเงินให้หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ให้ประชาชนกู้ยืมไปเป็นทุนในการประกอบอาชีพ

3) ทศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบ บร. 3 สรุปได้ว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีทัศนคติที่ดีต่อกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองประมาณร้อยละ 95 ของประชากรทั้งสิ้น 654 คน ที่ทำการสุ่มสัมภาษณ์ ว่าเป็นแหล่งเงินทุนที่ให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ เพียงร้อยละ 6 บาทต่อปี เมื่อเปรียบกับของนายทุน ที่คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5-10 บาท ต่อเดือน

4) การมีวัตถุประสงค์ของกองทุน การจัดตั้งกองทุนก็เพื่อให้สมาชิกกู้ยืมไปพัฒนาอาชีพ สร้างงาน เพิ่มรายได้ และเหตุฉุกเฉิน ทั้งให้สมาชิกรู้จักการออมด้วย

แนวโน้มความเข้มแข็งและอยู่รอดของกองทุน คณะอนุกรรมการอำเภอสีคิ้วเข้ามาสนับสนุน และร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านประชุมจัดตั้งกองทุนขึ้น โดยมีประชาชนสมัครเป็นสมาชิกในครั้งแรก จำนวน 91 คน ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 91 คน ไม่มีผลกับความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้าน จากการสรุปแบบ สำรวจข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน(บร. 2)จากการสำรวจสมาชิกในชุมชนจำนวน 128 ครอบครัว พบว่า สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีคิดเป็นร้อยละ 70 ที่อยู่ในระดับดี สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์คิดเป็นร้อยละ 70 ในระดับปานกลาง ชุมชนยกย่องคนทำความดีคิดเป็นร้อยละ 64 อยู่ในระดับมาก สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันคิดเป็นร้อยละ 68 อยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นประจำโดยการเวลาประชุมคิดเป็นร้อยละ 54 อยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนมีผู้มีคุณธรรม ยุติธรรมคิดเป็นร้อยละ 94 และในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยสมาชิกในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 94 จากข้อมูลข้างต้นแนวโน้มความเข้มแข็งของกองทุนน่าจะอยู่รอด

5) ยอดเงินในปัจจุบันของกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกเริ่มก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านหนองขอน มีสมาชิกทั้งสิ้น 91 คน ณ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 91 ราย เงินจำนวน 1 ล้านบาท ปล่อยให้สมาชิกกู้รวม 50 ราย เป็นเงินทั้งสิ้น 910,000 บาท ส่วนเงินออม ณ วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2545 มียอดสะสม 1,190 บาท

6) ความสามัคคีของประชาชนในหมู่บ้าน เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นทำให้ประชาชนหันหน้าเข้ามาปรึกษากันมากขึ้น มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น ปัญหาจากการทำไร่ เป็นต้น

4.4.2 ระบบบริหารกองทุน

1) คณะกรรมการบริหารกองทุน มีคณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านหนองขอน จำนวน 15 คน มาจากการคัดเลือก โดยการเสนอชื่อของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมที่มีคุณสมบัติตรงตามระเบียบของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2544 ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

2) ระเบียบการบริหารกองทุน เมื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนแล้ว คณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านหนองขอน กับสมาชิกกองทุนร่วมกันสร้างระเบียบกองทุนหมู่บ้านขึ้น

3) การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกองทุนแล้วได้มีการประชุมกัน เมื่อมีความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งการประชุมแต่ละครั้งต้องมีคณะกรรมการเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยกึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดจึงจะถือว่าครบองค์ประชุม คณะกรรมการเปิดรับสมาชิกที่มีคุณสมบัติตามระเบียบ ข้อบังคับข้อที่ 6 ว่าด้วยคุณสมบัติของสมาชิก สมาชิกทุกคนต้องส่งเงินสัจจะทุกเดือนๆ ละเท่าๆ กันในวงเงินไม่ต่ำกว่าสิบบาทและสูงสุดไม่เกินห้าร้อยบาทต่อเดือน ทุกวันที่ 1 - 5 ของเดือนและสามารถเพิ่มจำนวนเงินฝากสัจจะ ได้ปีละหนึ่งครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี พร้อมกันนี้สมาชิกสามารถปิดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้นจากสภาพการเป็นสมาชิก ส่วนเงินรับฝาก สมาชิกสามารถนำเงินมาฝากกับกองทุนได้ในวงเงินสูงสุดไม่เกินรายละ 5,000 บาท โดยสามารถฝากได้ไม่จำกัดจำนวนในหนึ่งเดือน และจะถอนได้ไม่เกินหนึ่งครั้งต่อเดือน

4) การตัดสินเงินกู้ สมาชิกที่ต้องการขอกู้เงินสามารถยื่นขอกู้เงินต่อคณะกรรมการกองทุนโดยสมาชิกต้องจัดทำโครงการเพื่อขอกู้เงินจากคณะกรรมการกองทุน โดยระบุวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมอย่างชัดเจน ซึ่งลักษณะโครงการต้องเป็นโครงการที่สามารถดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ทางการตลาดและมีความคุ้มค่าต่อการลงทุน วงเงินที่ขอกู้ต้องไม่เกินรายละสองหมื่นบาทกรณีที่ยกเกินสองหมื่นบาท คณะกรรมการกองทุนจะเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ต้องไม่เกินห้าหมื่นบาท ผู้กู้ที่ขอกู้จำนวน 91 รายได้รับการพิจารณาให้กู้จำนวน 50 ราย

5) มีการจัดสรรผลประโยชน์ จำนวนยอดกองทุนสะสม จำนวน 1 ล้านบาท และจำนวนดอกเบี้ยที่จะได้รับทั้งหมด ประมาณ 57,000 บาท และนำมาจัดสรรตามระเบียบข้อบังคับด้วยความยุติธรรม ดังนี้

1. เป็นเงินค่าวัสดุและเอกสาร ในอัตราร้อยละสอง
2. เป็นเงินเพื่อการศึกษาและพัฒนาอาชีพ ในอัตราร้อยละแปด
3. เป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน ในอัตราร้อยละสิบ
4. เป็นทุนเพื่อสมทบทุนกองทุน ในอัตราร้อยละห้าสิบห้า
5. เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละสิบ
6. อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ในอัตราร้อยละห้า

4.4.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง

1) มีความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สมาชิกกองทุนหมู่บ้านหนองขอนได้รับความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่าง ๆ

2) มีการปฏิบัติในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนในหมู่บ้านหนองขอนได้ปฏิบัติตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าควรอยู่แบบพออยู่พอกิน อยู่อย่างสงบ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคณะกรรมการบริการกองทุนสามารถนำหลักการมาปฏิบัติได้ในเรื่องของการดูแลรักษาเงินของทุนด้วยความไม่โลภ ไม่หลง

3) มีความเข้าใจและปฏิบัติในเรื่องของการพึ่งตนเอง การพึ่งตนเอง (Self - Reliance) ในที่นี้ หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่าง อิสระมั่นคง สมบูรณ์ และการพึ่งตนเองได้ พบว่าจากความหมายข้างต้น ประชาชนในหมู่บ้านก็สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการทำมาหาเลี้ยงชีพของตนเองได้ในระดับหนึ่งกันทุกคน

4) มีความเข้าใจและปฏิบัติในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินกิจการของตนเองได้ และความรู้ในเรื่องของการบริหารกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาก่อนการจัดตั้งกองทุนเงินล้าน สามารถนำความรู้และประสบการณ์มาปรับใช้ในการบริหารกองทุน 1 ล้านบาทได้ เช่น การจัดทำบัญชี

4.4.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม

1) การกระตุ้นให้มีภูมิคุ้มกันระดับของกองทุนโดยรวม จากการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลประชาชนในหมู่บ้านก่อนการจัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาท ประชาชนคิดว่าเป็นเงินที่ รัฐบาลจ่ายให้เปล่าโดยไม่ต้องส่งคืน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนและคณะกรรมการบริหารกองทุนที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาบริหารกองทุนจึงได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อชี้แจงรายละเอียดให้ประชาชนได้ทราบถึงนโยบายที่รัฐบาลให้เงินหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อวัตถุประสงค์กับสมาชิก คือ เป็นแหล่งเงินทุนให้กับสมาชิก เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น การฝากเงินสั่งจ่ายและเงินรับฝาก เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มัวเมาในสิ่งอบายมุข และเป็นคนรู้จักสามัคคี และเพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีความเก่ง คือ เก่งเรียน ใฝ่หาความรู้ใหม่ ๆ เก่งคิดคิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา เป็นคนเก่งงาน ขยันการงาน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน และเป็นคนเก่งคน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุก ๆ คน ทำให้สมาชิกมองเห็น

โอกาสในการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางได้ในอนาคต ถ้ากองทุนเงินล้านยังคงมีเงินหมุนเวียนและดำเนินการต่อไปได้เรื่อย ๆ

2) ภูมิคุ้มกันระดับกิจการของผู้กู้แต่ละคน จากการสัมภาษณ์ผู้กู้มีความคิดเห็นว่าการกู้เงินจากกองทุน ได้ในจำนวนที่มากพอที่จะลงทุนประกอบอาชีพ ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องไปกู้หนี้จากแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยแพง ซึ่งผู้กู้แต่ละรายก็ดำเนินกิจการด้วยการใช้หลักการพึ่ง เทคโนโลยี เช่น การรู้จักใช้เครื่องมือดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและบำรุงรักษาเครื่องมือให้อยู่ในสภาพอันดีอยู่เสมอ

3) ภูมิคุ้มกันทางด้านเศรษฐกิจของผู้กู้ ผู้กู้มีแนวคิดเรื่องการรวมกลุ่มอาชีพขึ้นเพื่อจะได้ต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้ เช่น อาชีพเลี้ยงวัว

4.4.5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

1) ศักยภาพเดิมของบริบท สภาพป่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์อาศัยอยู่จำนวนมาก ดังนั้นราษฎรที่อพยพเข้ามาอยู่จึงได้ยึดเป็นอาชีพแรกคือหาของป่า และได้ถางป่าเพื่อทำไร่ ทำนา เพราะดินยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแร่ธาตุมากมาย ซึ่งลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนสภาพของหนองน้ำเป็นหนองขนาดปานกลางที่ใช้เก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี เดิมถนนที่ใช้ในการเดินทางเป็นทางเกวียน ไฟฟ้าและประปายังไม่เข้ามา จนกระทั่ง ประมาณปี พ.ศ. 2525 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค เช่น การทำถนนลูกรังเพื่อใช้ในการคมนาคม มีความยาว 3,600 เมตร และได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางเมื่อปี พ.ศ. 2539 ไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านเมื่อ พ.ศ. 2534 และประชาชนบ้านได้ร่วมกันลงหุ้นจัดทำประปาระดับหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2537 และสามารถรองรับความต้องการของประชากรในหมู่บ้านได้อย่างพอเพียง ณ ปัจจุบัน มีบ้าน 128 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 654 คน เป็นชาย 290 คน เป็นหญิง 364 คน

2) ทุนด้านทรัพยากรทางกายภาพ มีบ้าน 128 หลังคาเรือนประชากรรวมทั้งสิ้น 654 คน แบ่งเป็นชาย 290 คน เป็นหญิง 364 คน ประชากรที่อยู่ในช่วงวัย 18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม มีจำนวน 300 คน มากที่สุดในจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน และช่วงวัย 1 วัน - 3 ปีเต็ม น้อยที่สุดในจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้าน และประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร เช่น อาชีพทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ซึ่งสภาพของดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย

โรงเรียนในระดับประถมศึกษา มีครู 7 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 7 คน วิชาเอก การประถมศึกษา 2 คน เอกสังคมศึกษา 1 คน วิชาเอกพลศึกษา 2 คน วิชาเอกแนะแนว 1 คน วิชาเอกบริหารการศึกษา 1 คน

3) ทูตทางวัฒนธรรมประเพณี ในหมู่บ้านมีวัดชื่อ วัดหนองขอนวนาราม มีพระ 2 รูป เด็กวัด 2 คน ภาษาที่ใช้คือ ภาษาไทยโคราช

4) ความเข้มแข็งในการทำกิจการของผู้กู้ ผู้กู้ที่ดำเนินการผลิตทางการเกษตร พืชไร่ มีจำนวน 33 ราย รวมเงินกู้ 618,000 บาท เลี้ยงสัตว์จำนวน 13 ราย รวมเงินกู้ทั้งสิ้น 22,700 บาท ผู้กู้ที่ดำเนินการทางการค้าขาย มีจำนวน 4 ราย รวมเงินกู้ 55,000 บาท

4.4.6 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์

ปัจจัยด้านบวก

1) ประสบการณ์ของคนในชุมชนที่ประสบความล้มเหลวมาก่อนจึงได้อาศัย เป็นบทเรียนที่ให้แก่คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้และรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการประกอบ อาชีพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการขาดทุนซ้ำซาก

2) การที่รัฐบาลได้มีโครงการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง โดยส่งบัณฑิตกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เข้าไปศึกษาและเรียนรู้งานร่วมกับสมาชิกในชุมชนเพื่อสร้างศักยภาพตามความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนโดยการแนะนำในเรื่อง ต่างๆทางด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการ การจัดทำเอกสารและทำบัญชีเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มั่นคงและมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านลบ

1) คนในชุมชนยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคารและนายทุนซึ่งอัตราดอกเบี้ย ค่อนข้างสูงทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนเพราะเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปชำระหนี้ทำให้ไม่สามารถ ดำรงทุนให้เติบโตได้ในระยะเวลาอันสั้น

2) ขาดการติดตามและส่งเสริมโครงการที่สมาชิกขอกู้จากคณะกรรมการ

3) คนในชุมชนบางคนไม่นำเงินที่ขอกู้ได้ประกอบอาชีพตามคำขอกู้

เมื่อครบกำหนด

3.1) การส่งเงินคืนอาจทำให้ไม่มีเงินทุนส่งคืนอาจต้องไปพึ่งนายทุนนอก ระบบอีก

3.2) สมาชิกไม่มีการรวมกลุ่มกันในการดำเนินงาน โดยทำแบบตัวใครตัวมัน

3.3) ขาดการรายงานผลการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุนให้สมาชิกใช้กัน อย่างทั่วถึง

4.4.7 ความเข้มแข็งของชุมชน

1) ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด

ประชาชนในชุมชนยกย่องคนทำความดีจากตัวชีวิตคิดเป็นร้อยละอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก ส่วนความสามัคคี ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนเป็นประจำในเวลาประชุมจากตัวชีวิตคิดเป็นร้อยละ อยู่ในระดับปานกลาง และในชุมชนมีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม ชุมชนร่วมกันแก้ปัญหาโดยสมาชิกในชุมชน และสมาชิกในชุมชนมีโอกาสหาความรู้เพิ่ม

สมาชิกในชุมชนมีอาชีพสามารถเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่รบกวนผู้อื่นและมีความอบอุ่นรักใคร่ปรองดองกันอยู่ในเกณฑ์เท่าเดิม คือ 128 หลังคาเรือน ในชุมชนมีการตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนจากปีก่อน 5 กลุ่ม เพิ่มขึ้นเป็น 6 กลุ่ม และในชุมชนมีการช่วยเหลือ คนชราและเด็ก รวม 8 คน เพิ่มขึ้น 15 คน เป็นต้น

2) ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น

ประชาชนในท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งได้ คือ ประชาชนมีความสามัคคีกันร่วมกันคิด ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ปัญหา และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่บ้านทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล ผลข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ตำบลคลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1 วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อทราบว่ากระบวนการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน บรรลุเป้าหมายมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและกระบวนการจัดการของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ว่าจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
3. เพื่อทราบบทบาทที่แท้จริงของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ว่ามีผลต่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงานสร้างรายได้ บรรเทาเหตุฉุกเฉินจำเป็นเร่งด่วน ได้จริงหรือไม่
4. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของกองทุนหมู่บ้านหนองขอน
5. เพื่อทราบว่าประชาชนในหมู่บ้านหนองขอนมีศักยภาพและความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้จริงหรือไม่
6. เพื่อทราบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนมากน้อยเพียงใด
7. เพื่อหาปัจจัยทั้งด้านบวกและด้านลบที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุน ว่ามีอะไรบ้าง เพื่อนำไปใช้พัฒนาและแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนต่อไป
8. เพื่อทราบว่าสมาชิกของกองทุนหมู่บ้านที่ได้ผ่านการอนุมัติเงินตามโครงการแล้ว ได้นำเงินที่กู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ตามที่มิในแบบคำร้องขอู้จริงหรือไม่
9. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสำรวจและประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดทำสารนิพนธ์

5.2 วิธีดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของบ้านหนองขอน มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1. เปรียบเทียบวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านหนองขอน หมู่ที่ 3 ว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติหรือไม่

ขั้นที่ 2. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ตามบทบาทหน้าที่ของผู้ประเมิน

ขั้นที่ 3. ใช้ชีพีโมเดลวิเคราะห์กองทุน กำหนดตัวชี้วัด ที่ทำการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 4. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้แบบสำรวจหรือแบบรายงานที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หรือจากส่วนกลางกำหนด ซึ่งมีแบบรายงานจำนวน 12 แบบ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลและจำนวนครั้งที่แตกต่างกัน โดยได้จากวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์บุคคล การจัดประชุมเพื่อให้ได้ข้อมูลรายกลุ่ม สํารวจวิเคราะห์ความเป็นไปได้

ขั้นที่ 5. ประมวลวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องเขียนในบทที่3 เรื่องวิธีการประเมินโครงการ และบทที่4 เรื่องผลการวิเคราะห์การติดตามประเมินโครงการ

ขั้นที่ 6. เขียนสารนิพนธ์ตามคำอธิบายในชุดสารนิพนธ์

5.2.1 สรุปผลการดำเนินการ

การดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน บ้านหนองขอน สรุปผลการดำเนินการ ดังนี้ ด้านบริบทชุมชนผลการประเมินบริบทชุมชนของหมู่บ้าน บ้านหนองขอนพบว่า แรกเริ่มก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่นา เป็นป่าละเมาะ และหนองน้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ถนนมีสภาพเป็นทางเกวียน ต่อมามีการปรับปรุงเป็นถนนลูกรังและ ถนนลาดยางเป็นบางส่วน ปัจจุบัน ในหมู่บ้าน เปลี่ยนแปลงจากเดิมมาก การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือสภาพของป่าไม้ หนองน้ำ และการประกอบอาชีพมีอาชีพใหม่เข้ามา เช่น เลี้ยงวัวนม ค้าขาย เลี้ยงวัวขุน และเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นบ้าน เป็นต้น

หมู่บ้านหนองขอน มีประชากร 128 หลังคาเรือน ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ มีอาชีพทำไร่ จำนวน 60 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 46.87

รายได้ของประชากรในชุมชนมากที่สุดส่วนใหญ่มีรายได้ประมาณ 50,001 – 100,000 บาท ต่อปี จำนวน 50 ครอบครัว

5.2.2 ผลการดำเนินโครงการโดยรวม

ผลการประเมินโครงการ โดยรวมเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ด้านปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ

การมีนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้านหนองขอน ประชาชนให้ความสนใจและเข้าใจนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองว่า ช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง และทำให้มีเงินกองทุนหมุนเวียนเพียงพอในการประกอบอาชีพ จากแบบสอบถามประชาชนในชุมชนเรื่องความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านจำนวน 50 ครอบครัว เงินกองทุนจำนวน 1 ล้านบาท เป็นปัจจัยนำเข้าที่ดี จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของสมาชิกกองทุนบ้านหนองขอน จำนวน 50 ครอบครัว สมาชิกกองทุนเห็นว่ามีเงินกองทุน 1 ล้านบาท ทำให้นำไปพัฒนาอาชีพ ลดค่าใช้จ่าย มีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านหนองขอน มีคณะกรรมการที่มีความรู้ ความสามารถ จากแบบรายงานผลการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองขอน ซึ่งมีการคัดเลือกเมื่อ วันที่ 1 กรกฎาคม 2544 พบว่า คณะกรรมการกองทุน มีอาชีพเกษตรกร มีการแต่งตั้งเลขานุการกองทุน และற்றுปฏิบัติตามความรู้ความสามารถที่เหมาะสม ตาม คุณวุฒิ มี คุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ หมวดที่ 5 ข้อที่ 17 กำหนดไว้ โดยมีคณะกรรมการสนับสนุนระดับอำเภอเป็นผู้ให้ คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้กองทุนมีคณะกรรมการที่มีความรู้ มีความซื่อสัตย์ และมีความตั้งใจ ในการที่จะจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุน ทำให้กองทุนมีการพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน การมีนักศึกษา ป.บัณฑิต ซึ่งเข้าไปปฏิบัติงานคลุกคลีอยู่ใน ชุมชน สามารถแนะนำส่งเสริมผู้กู้

5.2.3 ด้านกระบวนการของระบบบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

การพิจารณาคัดเลือกผู้กู้ ผลการประเมินพบว่า กระบวนการพิจารณาคัดเลือกผู้กู้ เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับกองทุนที่กำหนดไว้ ในหมวด 4 ข้อ 14 ว่าด้วยเรื่องคุณสมบัติของสมาชิกกองทุน เพราะการพิจารณาคัดเลือกผู้กู้จะต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุน

จุดเด่น ของการรับชำระหนี้ที่สำนักงานกองทุน คณะกรรมการสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้กู้ ผู้กู้พึงพอใจเพราะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง แต่ก็มีจุดด้อยตรงที่เป็นการเสี่ยง หากคณะกรรมการไม่นำเงินส่งให้สมาชิก ทำให้เกิดกรณีพิพาทในภายหลังได้ ซึ่งในเรื่องการรับชำระหนี้ตามระเบียบข้อบังคับของกองทุนบ้านหนองขอน กล่าวไว้ ในหมวด 7 ข้อ 40 ว่า " การชำระเงินกู้ ทุกประเภท ผู้กู้จะต้องนำเงิน ไปส่งคืน ณ ธนาคารออมสิน สาขาสี่คิ้ว และนำหลักฐานการส่งชำระเงินกู้ ไปมอบให้คณะกรรมการกองทุนเพื่อเป็นหลักฐานในการทำ

บัญชี หรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง จากกระบวนการของระบบบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ในเรื่องการชำระหนี้ ในบางครั้งก็ไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบได้ เนื่องจากข้อกำหนดทางด้านบุคลากรของธนาคารมีน้อย ไม่สามารถให้บริการลูกค้าได้ทัน หากมีผู้รวบรวมไปส่งก็ทำให้เจ้าหน้าที่ธนาคารทำงานได้สะดวกและรวดเร็ว และข้อสังเกตประการหนึ่ง การมี นักศึกษา ป.บัณฑิต ไปช่วยแนะนำส่งเสริมผู้กู้ที่อยู่ประจำกองทุนด้วยแล้ว จึงเป็นตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้กระบวนการบริการผู้กู้ในเรื่องการชำระหนี้ที่สำนักงานกองทุนเกิดขึ้น

5.2.4 กระบวนการทำบัญชีกองทุน

กระบวนการทำบัญชีจัดทำอย่างโปร่งใส ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านหนองขอนต่างให้ความสนใจในการจัดทำบัญชีมาก บางรายที่ไม่มีควมเข้าใจก็นำเรื่องมาปรึกษา นักศึกษา ป.บัณฑิต เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดทำบัญชีให้ถูกต้อง

5.2.5 อภิปรายผลควรมีการสรุป ดังนี้

การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน บ้านหนองขอน บรรลุทั้ง 5 ข้อ ได้แก่ การเกิดกองทุนหมู่บ้าน จะประสบผลสำเร็จได้หากมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในหมู่บ้าน หรือ ชุมชนเมือง ชาวบ้านมีจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของกองทุน ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเองรวมทั้งเคารพในกติกาที่กำหนดร่วมกันมี คณะกรรมการกองทุนที่เป็นคนดี มีความรู้ ประสบการณ์ เสียสละและรับผิดชอบ มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งการเรียนรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกัน ติดตามตรวจสอบร่วมกัน และรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม มีความสามัคคี ความเอื้ออาทร เกื้อกูลกับผู้ด้อย โอกาสมีการประสานความร่วมมือทั้งในด้านการเรียนรู้และกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะเครือข่าย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองการมีระบบบริหารกองทุนหมู่บ้าน

5.3 ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน โดยภาพรวมของหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ พบว่าประชาชนในหมู่บ้านหนองขอน มีความเข้าใจนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่รัฐบาลได้ให้เงินมา หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนไปประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ จากนโยบายรัฐบาลทางชุมชนก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อมาดูแล จัดสรรเงิน 1 ล้านบาท ให้กับสมาชิกผู้ขอกู้ในชุมชนตามกระบวนการระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง เพื่อไปประกอบอาชีพสร้างงานออกสู่ตลาด ผลการดำเนินงาน โดยภาพรวม

ของหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้ พบว่าสมาชิกผู้กู้ได้นำเงินที่กู้ไปดำเนินการตามโครงการที่เขียนขอู้ ได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่การหาวัตถุดิบ การผลิตสินค้า การหาตลาดรองรับ ผลตอบแทนที่ผู้กู้ได้รับจากการดำเนินการคือ รายได้เป็นเงิน เป็นสิ่งของ เป็นความพอใจ เป็นชื่อเสียงให้กับตนเองและครอบครัว

5.4 อภิปรายผล

การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้าน บ้านหนองขอน

วัตถุประสงค์ข้อ 1 การเกิดกองทุน กองทุนหมู่บ้านหนองขอน เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน และมีแนวโน้มที่คนในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุน เป็นการให้โอกาสชุมชนสร้างเงินทุนหมุนเวียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพ มีการสร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาฉุกเฉินและจำเป็น เป็นการพัฒนาคณะกระจายอำนาจให้สมาชิกกองทุนบริหารจัดการด้วยตนเอง โดยมีส่วนราชการเป็นผู้ให้การสนับสนุน สมาชิกกองทุนมีสวัสดิภาพที่ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ทำให้เกิดคุ่มกันทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การมีระบบบริหารกองทุน มีการคัดเลือกและจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการทำงาน มีความรับผิดชอบที่จะมาบริหารกองทุน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่รัฐบาลมีนโยบาย กำหนดไว้ โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลอย่างชัดเจน มีการประชุมการทำงานของคณะกรรมการอย่างเปิดเผย มีการร่างระเบียบการบริหารกองทุน มีการรับสมัครสมาชิกกองทุน มีการจัดทำบัญชีรายละเอียดยอดทางการเงินให้สมาชิกทราบทุกเดือน มีการรับเงินฝาก มีการระดมทุนเงินฝาก มีการพิจารณา และอนุมัติโครงการที่ยื่นขอู้ มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับ สมาชิกกองทุน อย่างยุติธรรม

วัตถุประสงค์ข้อ 3 การมีการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง สมาชิกในชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง จึงได้มีการนำเอาทฤษฎีดังกล่าวนี้มาปฏิบัติในการพึ่งตนเอง และนำความรู้ ความเข้าใจ เหล่านี้มาเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับตนเอง เพื่อให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทำให้มีการช่วยเหลือตนเองในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับตนเองและครอบครัว

วัตถุประสงค์ข้อ 4 การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม มีการชี้แนะเรื่องกองทุนหมู่บ้านให้สมาชิกกองทุนเข้าใจถึงหลักการสำคัญที่ว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นสมาชิกทุกคน มิใช่เงินที่รัฐบาลให้ยืม ถ้าผู้กู้ไม่ชำระคืนต้องจัดการกันเองให้ได้ มิใช่รอให้รัฐบาลจัดการ สมาชิกเห็นโอกาสในการใช้กองทุนที่ถูกต้อง ในการดำเนินการประกอบอาชีพ โดยไม่กู้หนี้ยืมสินจากเงินทุนนอก

ระบบ การควบคุมสินค้านำเข้าจากต่างประเทศให้น้อยลง และพยายามผลักดันสินค้าออกให้มากขึ้น มีการรณรงค์ใช้สินค้าที่ผลิตขึ้นเองภายในประเทศก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมได้อีก

วัตถุประสงค์ข้อ 5 การมีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น คนในหมู่บ้านหนองขอน มีความร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคี ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน เกิดการเรียนรู้ที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อสร้างรายได้ สร้างชื่อเสียง ความภูมิใจให้กับตนเองและครอบครัว

5.4.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดด้านบวกและด้านลบ

ปัจจัยด้านบวก

1. เกิดอาชีพใหม่ และเพิ่มรายได้ในชุมชน
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เกิดความสามัคคีมากขึ้นในหมู่ชุมชน
4. มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ลดภาระหนี้สินนายทุนนอกระบบ
6. มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีจิตสำนึกการเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชน
7. ให้โอกาสสมาชิกแสดงความคิดเห็นในการบริหารงาน
8. มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างคนในชุมชน และระหว่างชุมชนกับชุมชนทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจในชุมชน

ปัจจัยด้านลบ

1. สมาชิกบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร
2. คณะกรรมการยังขาดประสบการณ์ในการบริหารงาน
3. คณะกรรมการยังขาดความรู้ในด้านวิชาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่
4. สมาชิกไม่ปฏิบัติตามโครงการที่เสนอในการขอกู้
5. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนพื้นที่เป้าหมายนำเงินกู้ไปประกอบอาชีพและเกิดรายได้เลี้ยงครอบครัว ทำให้พึ่งพาตนเองได้ภายใน
6. ชุมชนปลอดภัยเสียดุลและอบายมุข ปัญหาอาชญากรรมลดลง สมาชิกในชุมชนมีการรับฟังและ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันมากขึ้น จึงทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นด้วย

5.4.2 ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ ของหน่วยระบบบริหารจัดการ

ผลโดยตรง สมาชิกกองทุนนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ก่อให้เกิดการสร้างงานและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้จะต้องมีสามารถนำเงินส่งคืนกองทุนทั้งต้นและดอกเบี้ยได้อย่างแน่นอน ทำให้กองทุนมีเงินหมุนเวียนเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ ในหมู่บ้านลดการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน

ผลกระทบโดยตรง เรื่องขยายกิจการของผู้กู้ ทำให้สมาชิกมีเงินทุนหมุนเวียนและขยายกิจการมากขึ้น สามารถสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น และเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของสมาชิกภายในชุมชน ให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

ผลกระทบโดยอ้อม กองทุนหมู่บ้านหนองขอน มีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนเพิ่มมากขึ้น เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชนและเสริมสร้างศักยภาพส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนด้วย และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต

5.4.3 ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ ของหน่วยระบบการดำเนินงาน

ผลโดยตรง ผู้กู้ที่กู้เงินไปดำเนินการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม คาดว่าจะมีเงินส่งคืนกองทุน และหมุนเวียนในการดำเนินงาน บางกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตผู้ทำกิจการมีผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นที่รู้จักกับคนทั่วไป

ผลกระทบโดยตรง สมาชิกผู้กู้ส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้นและผู้กู้ที่มีกิจการเดิมอยู่แล้วนอกจากจะมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังสามารถขยายกิจการให้มีการผลิตสินค้าให้ได้มากกว่าเดิม

ผลกระทบทางอ้อม สมาชิกที่กู้ไปมีอาชีพหลักและอาชีพเสริมผู้ที่มีกิจการเดิมอยู่แล้วสามารถดำเนินงานต่อไปได้ และขยายกิจการให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง ผลผลิตที่ผลิตได้สามารถขายได้และเป็นที่ต้องการของตลาด ช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองและชุมชนอีกทางหนึ่ง

5.3 ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้มีการแก้ไขเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน

ผลตอบแทนคณะกรรมการมีน้อยเกินไป ควรีผลตอบแทนให้กับทางคณะกรรมการ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ระยะเวลากำหนดการของโครงการ มีระยะเวลาที่สั้นทำให้การประเมินผลงาน และการติดตามผลการปฏิบัติงานไม่ตลอด ขาดการต่อเนื่อง

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการกองทุน

ให้มีการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน ควรจัดการประชุมชี้แจงระหว่างคณะกรรมการกองทุนกับสมาชิกเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน และรายงาน การดำเนินงานให้สมาชิกทราบทุกเดือนควรมีการแลกเปลี่ยนดู ผลการดำเนินงานของกองทุนแต่ละหมู่บ้าน ให้สมาชิก มีส่วนร่วม ในการบริหารการกองทุน

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการเงินกู้ไปพัฒนาอาชีพของสมาชิกกองทุน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ควรเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข หรือแนะนำเกี่ยวกับการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจการอาชีพของสมาชิกกองทุน จากเงินกองทุนที่กู้ยืมไป น่าจะมีการวางแผนกลยุทธ์ให้ดีในเรื่องของการตลาด หน่วยราชการที่รับผิดชอบควรมีโครงการจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น ให้กับสมาชิกในชุมชน กระจายครอบคลุมมากกว่าที่มีอยู่หรือเป็นแบบหมุนเวียนเป็นโครงการต่างๆ ควรจัดหาตลาด ที่จะรองรับผลผลิตของสมาชิกให้เพียงพอและเหมาะสม

4) ข้อเสนอแนะเพื่อการค้นคว้าวิจัยต่อไปหรือเพิ่มเติมที่จะนำมาค้นคว้าวิจัยต่อไป

ระยะเวลาในการศึกษาในภาคทฤษฎีสั้นเกินไป ในการทำแบบรายงานหมู่บ้านและชุมชนเมืองควรรีระยะเวลาในการทำงานต่อไปอีก เพราะระยะเวลา 8 เดือน เป็นเวลาที่สั้น ยากต่อการเก็บข้อมูลโดยละเอียด ชุมชนในหมู่บ้านบางคนยังไม่ไว้วางใจในตัวบัณฑิตควรกำหนด บทบาทหน้าที่ของบัณฑิตกองทุนให้ชัดเจน และในหมู่บ้านยังไม่ครบกำหนด การชำระเงินคืนเงินกู้ในงวดแรกทำให้การสรุปผลการดำเนินงานของหมู่บ้านยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานการศึกษา. 2545., **ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา**. ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. 2545., **ชุดวิชาการจัดการและการวางแผนธุรกิจ**. ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

_____. 2545., **ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน**. ชุดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

การท่องเที่ยว : "ตั้งได้ป่ท่องเที่ยว". **ฐานเศรษฐกิจ**. 19-22 สิงหาคม 2544, หน้า 15.

ข่าวเศรษฐกิจการเกษตร : **ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรไทย**., 2541: 5-9.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2544**. กรุงเทพฯ: บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.

_____. 2544. **ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่3) พ.ศ.2544**. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.

_____. 2544. **ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่4) พ.ศ.2545**. กรุงเทพฯ : บริษัท สหพัฒนการพิมพ์ จำกัด.

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน. 2544. **ระเบียบข้อบังคับกรรมการกองทุนหมู่บ้าน**.

นครราชสีมา.

_____. 2544. **แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง**.

นครราชสีมา.

_____. 2544. **แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน / ชุมชนเมือง**. นครราชสีมา.

"ตลาด : กลยุทธ์ล้างภาพค้าปลีกพันธุ์เทศ". **ฐานเศรษฐกิจ**. 5-7 กรกฎาคม 2544, หน้า 17.

สถาบันครอบครัว : มุมมองของนักสวัสดิการสังคม., 2540 : 218-220.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายก, 2544.

สำนักนายกรัฐมนตรี. www.thaigov.go.th/ นโยบายรัฐบาล / นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม
ขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs). 2545.

รายงานการวิจัย เรื่องตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยในสังคมอุตสาหกรรมใหม่. ด้านครอบครัว
สุขภาพอนามัยและโภชนาการ, 2540 : 39-41.

SMEs "การวิจัย SMEs เชื่อมการท่องเที่ยว". ฐานเศรษฐกิจ. 16-18 สิงหาคม 2544, หน้า 41.

